

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Atlas minor Gerardi Mercatoris

Mercator, Gerhard

Amsterodami, 1610

Hispania

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

HISPANIA.

*Regio.
Nomina & unde
deducta.*

154

Hispania nobilis Europæ Regio, primaque Continentis Terræ Pars, ab Hispano Rege, ut notat Iustinus, dicta est. Alii sic nominatam volunt ab *Hispali* urbe nobilissima, quam hodie *Servilliam* appellant. Abrahamus vero Ortelius, Vir in Palæstra Geographica valde operosus, quum Iberiam Asiæ Regionem olim *Paniam*, a Pane, quem Iberis Dionysius, victoria potitus, præfecerat, inde vero *Spaniam* ab Iunioribus vocatam fuisse, legisset apud Auctorem de Fluminibus & Montibus, fidem sequutum Sosthenis lib. III rerum Ibericarum: scriptoresque fere omnes animadvertisset primos Hispaniæ Incolas ex Iberia usque derivare: adductus est, ut ab *Spania* potius illa, quam ab *Hispano* vel *Hispali* nomen Regioni inditum, crederet. Sane *Spaniam* nominat D. Paulus Epistola ad Roma. cap. xv. *Spaniam* etiam vocat alibi D. Hieronymus, ac multi alii. Quam autem *Hispaniam* Latini Scriptores, Ptolemaus, Stephanus & alii *Ispaniam* vocant, rejecta adspiratione, temporibus antiquissimis *Iberiam* & *Hesperiam* nominatam memoriæ produnt Strabo, Plinius, aliique. *Iberiam* quidem ab *Iberia* Asiæ regione, unde primos Hispaniæ Incolas non pauci deducunt. Alii *Iberiam* ab Ibero Rege trahunt; alii ab Ibero flumine; Avienus ab Ibero Bæticæ Opido. *Hesperiam* vero, ab Hespero, ut quidam memorant, Atlantis fratre, vel ut Horatius putat, ab Hesperia Hesperii filia, vel potius ab Hespero Stella Occidentali: quia in Europæ Continente nihil est hac Regione Occidentius. Quumque & Italiæ nomen idem esset, Horatius hanc *Ultimam* canit. *Celiberam*, quondam fuisse nominatam tradit Appianus: quæ tamen pars Hispaniæ (quam Celticam olim dixerunt teste Varrone) potius censenda. *Sepharad* Hebræis dici notant Gulielmus Postellus & Benedictus Arias Montanus in Abdiam. Atque hæc de nomine sequitur Quantitas & Qualitas. Quantitas consistit in Finibus & Circuitu, quæque inde quasi nascitur, Forma vel Figura. Quod igitur ad Fines: alluit Hispaniæ duo quidem latera Oceanus; Aquilonare Cantabricus; Occidentale, Atlanticus; Tertium, quod ad Meridiem, ubi Fretum Herculeum, Mare pulsat Ibericum, quod & Balearicum; versus Orientem Pyrenæos habet Montes, perpetuis jugis ab Oceano, ubi Flaviobriga, hodie *Fuentayabia*, tendentes ad Mare Mediterraneum, duobus insignes Promontoriis, uno, quod *Olaris* cognominatum, in Oceanum projecto, altero, quodam ab *Veneris Templo*, nunc vero, ab *S. Cruce* denominato, in Mediterraneum. Hispaniæ longitudo maxima milliarium Hispanicorum c. c. Latitudo qua maxima c. xl qua minima l. x. Ioannes Vascus in Hispaniæ Chronico memoriæ prodit, Hispaniam ad Pyrenæos tam angustam esse, ut cum per eos iter faceret, in monte D. Hadriani, Ferdinando Colone rerum istarum peritissimo commonstrante, nisi fecerit adspæctus, utrumque viderit Mare: Oceanum scilicet, cui peregrinantes erant proximi, atque eminus, quotisque oculorum acies ferre poterat, albicantes Maris Mediterranei fluctus. Circuitum autem d. c. mill. statuunt, & amplius. Strabo, Ptol. & alii Hispaniam comparant Corio Bubulo humi protenso: cujus partes ad collum pertinentes in adhaerentem ipsi Galliam porriguntur. Collum inquam, quantum protenditur Mons Pyrenæus ab Mediterraneo Mari ad Oceanum Britannicum: inde dilatatur ad Brachia, ab Nova Carthagine usque ad Cantabros.

Situs.

Cantabròs : Crura a Fretò Herculeo usque in Gallæciam & Mare Britannicum : ultimum Corii ad modum Caudæ , Promontorium Sactum , hodie S. *Vincentii* , quod extenditur in Oceanum Atlanticum , longe ultra omnem Hispaniam . Subest Hispania medio Quarti , totique Quinto , parti etiam Sexti Climatis : ubi optima ad res omnes Temperies . Nam neque ut Africa violento Sole torretur ; neque , ut Gallia , ventis assiduus fatigatur : sed inter utramque media , hyeme & æstate temperato Sole perfruitur . Hinc magna Cœli salubritas per Hispaniam , teste Iustino , æqualisque Aëris spiritus nulla Paludum gravi nebula inficitur . Huc accedunt marinæ auræ undique assidui status , quibus omnem provinciam penetrantibus , eventilato terrestri spiritu , præcipua omnibus sanitas redditur . Non eadem tamen Hispaniæ passim qualitas . Qua enim Arcton spectat , plerisque scribentibus , frigidior est , nonnulliusque asperitatis : Oceano semper obnoxia , interiorum aquarum indiga , malignæque inde habitationes : quum etiam rupibus , saltibus , locisque silvestribus pleraque obsessa . Qua , Montibus sere perpetuum intercurrentibus , in Austrum declinat , tota felix , tota beata , ut multis magnisque Fluminibus irrigari , sic tempestivis pluviis , quantum sufficit , recreari solita , & hinc omne genus , ea præcipue parte , Frugum , Animaliumque non benigna solum Mater , sed & Nutrix sollicita . Admirandam eorum , cum quæ ex terra proveniunt , tum quæ in terræ visceribus generantur & latent , fertilitatem : Animantium item , quæ Terra Marique nascuntur præstantiam , quis digne utque singula flagitant , commemorabit ? Incredibilis per omnem Hispaniam Frugum ubertas : & plerique agri tantæ sunt liberalitatis , ut pro accepto uno tritici modio triginta plurimum colonis reddant : sæpe etiam quadraginta . Herbarum cum sativarum , tum voluntariarum , quæ citra sementem erumpunt , quibusque insignes sunt & peculiare vires passim , cum primis in montosis locis est feracissima : ubi sui dissimilis , inquit Pomponius , Linum aut Spartum alit . Fructus etiam arborum numero plures , formaque grandiores habet . Quid Mala referam ? Inter ea melioris notæ sunt duo , *Cannisium* & *Regium* . Quid Pyra ? In iis supremæ classis quatuor , quæ odore gustuque suavissima : *Apianum* , quod *Muscatum* vocant omnium Pyrorum minimum , *Vinosum* , *Pintum* , Quartumque , quod Hispanis *Sine Regula* nominatur . Quid Olivas ? In harum numero primas obtinent Hispanenses , quæ magitudine juglandes excedunt . Quid de reliquis dicam Fructibus ? Plene decantata sunt non paucis Mala Hesperia vel Citrea : Cydonia , quæ vulgo *Membrillos* , Granata , suis etiam coriis medicinam facientia . Quid vina commemorabo , optimi saporis odorisque ? Passim quidem generosa admodum leguntur , alii tamen & aliis locis præstantiora . Hispania etiam dives quondam univèrsim , ut nunc quoque variis in locis , preciosissimis Auri , Argenti , Aëris , Ferri , Plumbi , aliorumque Metallorum Theauris . Quid jam dicam de Salinis ? Sal in Hispania non modo coqui , verum etiam plurimum effodi , hoc est & fieri & gigni , tradit Solinus . Fit in multis Hispaniæ locis ex aquis puteanis , ut apud *Seguntum* & alibi : unde Regibus magnum exigitur Vectigal , Sunt & Montes Hispaniæ , si fides *Marineo Siculo* , nativi Salis .

Cœli temperies.

Soli fertilitas.

*Animalium va-
rietat.*

*Imperium Ma-
jorum.*

Est Hispania præterea pecoris omnis generis dives, gregibus & armentis plena, adeo ut mugitu, balatuque Nemora, Silva, Montes, Prata, Campi, Saltus ubique resonent. Equos alit optimos: Cæteris Bætica plures: Asturia fortiores: *Asturcones* inde dictos. Leones autem, Camelos & Elephantes non novit, nisi cicures & aliunde advectos. Ad Venationes extimulant cum alia, tum in Montibus, Vallibus, Silvisque Damæ, Cervi, Apri, Vrsi, Lepores, Cuniculi. Ad Aucupia invitant cum aves aliæ, tum Aquilæ, Ardeæ, Accipitres, Atagines, eo nuper ex Sicilia allati. Item Grues, Anseres, Perdices, Palumbi Torquati dicti, Anates silvestres & Cicures. Sed de his satis, ad Imperium Majorum venio, quod caput in Methodo nostra proxime sequitur. Non animus hic mihi recensendis cum ex aliis, tum Iustino, Diodoro, Iosepho, Eusebio, Hieronymo, suppositioque Berofo, & Interprete ejus Annio Viterbiensi, Antiquis Hispaniæ Regibus, rebusque ab iis domi militiæque gestis, Lectorem morari. Morari hoc esset & ineptire cum multis. Tubal non in Hispania neque in Europa, sed in Asia fuit. Huic qui sufficiuntur, Iberus, Iubalda, Brygus, Tagus, Bætus & alii, Regesne censendi absit: nisi quis fluvii aliisque rebus Inanimatis nasci tunc temporis solitos Reges concedat. Qui fictum illud agmen sequuti, non melioris sunt conditionis. Incerta omnia: ut & vix certiora, quæ successione quidam gessisse scribuntur in Hispania, Regibus quasi exactis, varia fortuna multisque & populis a se seminatis & opidis conditis, Lydi, Thraces, Rhodii, Phryges, Cyprii, Phænices, Ægyptii, Milesii, Cares, Lesbii & Chaldaei. Exploratoria censei solent, quæ ab Carthaginensibus, Romanis, multoque post Gotthis, Vandalis, Alanis, Suis, Hunnis, eorumque Regibus patrata memoriæ produnt Scriptores, qui partim rebus gerendis adstiterunt, partim ex fidelissima aliorum cognoverunt relatione. Ea, paucis dicam, sic habent. Quum in Hispania longe lateque dominarentur & pleraque sub ditione sua haberent Pœni, aliique Africæ populi, contra eos primum omnium cum armatis exercitibus ab S. P. Q. R. missi sunt Cn. & P. Cornelii Scipiones, belli Punicii initio: qui septimo ejus belli anno sunt cæsi, Q. Fulvio Flacco & Ap. Claudio Pulcro *Coss.* Submissus anno sequenti Patri Patruoque P. Cornelius Scipio Africanus Major multa prospere gessit, primusque ibidem provinciam fecit, Q. Cæcilio Metello & L. Veturio Philone *Coss.* anno V. C. 10 XLII. Hic Aldrubale & Mago ne Carthaginensium Ducibus, acie ad Bætulam urbem (quæ quo loco hodie in Andalusia visuntur *Baca* & *Ubeda*, fuisse creditur) fugatis, atque inde ex tota Hispania pulsus vindicatisque armis Hispaniis, amicitiam cum Syphace Massylorum (hodie *Biledulgerid*) Rege, iæto foedere, firmavit. Paulo post rebellantes Hispaniæ populos ad deditioem compulit, Foedereque cum Massanissa Masæfulorum (suerunt ubi nunc *Regnum Tremissenum*) Rege & Geditanis facto, Provincia L. Lentulo & L. Manlio Acidino tradita, Romam reversus est. Post Scipionem Hispaniam L. Cornelius Lentulus Proconsul obtinuit; qui rebus bene feliciterque gestis, ovans urbem ingressus est, anno V. C. 10 LIV. Triennio post C. Cornelio Cethego, Minucio Rufo *Coss.* Hispaniæ primum sunt terminatæ, atque in eas duo novi Prætores missi, C. Sempronius Tuditanus in *Citeriorem*, M. Helvius Blasio in *Uleriorem*. Vix duobus elapsis annis, quum tantum glisceret in Hispania bellum, ut jam Consulari & Duce & exercitu opus esset, M. Porcius Cato Consul citeriorem sortitus, bello ab Emporiis (retinetur hodie; nomen

nomen in *Ampuriis*) cepto, rebellantem ita pacavit, ut Proconsul ex ea triumpharet, anno 13 LX. Hic est ille Cato, qui miro strategemate multarum Hispaniæ urbium muros uno die diruit, scribente Livio, & aliis. Post Catonis victoriam Hispaniæ varie possessæ sæpeque nunc hic nunc ibi amissæ; ita ut supra xxx Triumpho postea ex his relati memorentur. Stipendium pendere non prius cœperunt, quam Augusto Principe: qui cum Hispaniam omnem, debellatis Cantabris & Asturibus, qui omnium diutissime resisterant, multo varioque Marte perdomisset, universam in tres provincias divisit, *Beticam*, *Lusitanicam*, & *Tarraconensem*. Singulis inde sui sunt attributi Conventus: *Bæticæ* IV, *Gaditanus*, *Cordubensis*, *Astigitanus* & *Hispalensis*. Lusitania tres habuit, *Emeritensem*, *Pacensem*, & *Scalabitanum*. Tarraconensis denique VII, *Carthaginensem*, *Tarraconensem*, *Cæsar-Augustanum*, *Clunensem*, *Asturum*, *Lucensem*, & *Bracarensem*. Videndi Plinius lib. III. Strabo lib. III, & alii. Sic rebus subinde paullum mutantibus, provinciæ nobilissimæ Romanis paruerunt usque ad Imperatoris Honorii IIX & Theodosii III Consulatam, qui incidit in annu ccccxciv; quo tempore Vandali, Suevi & Alani, ab Stilicone in Gallias evocati, quum eas, Rheno trajecto, omnes pene occupassent, & in iisjam immanium Barbarorum more debaccharentur: ab Gothis, Adolpho & Vallia Regibus, quos ad liberandas Gallias Honorius Imperator miserat, exacti, transgressi Pyrenæos montes, Hispaniam Romanis ereptam multos annos obtinuerunt. Post aliquot annos Gothi, Galliam incolentes, ab Francis bello petiti in Vandalos vice versa arma movent. Franci Gothos ex Galliis, Gothi Vandalos & Alanos ex Hispaniis eiciunt: Suevis ad internecionem cæsis. Quo tempore Vandali & Alani a Bonifacio in Africam, cui pro Imperatore præerat, evocati Hispanias Gothis possidendas reliquerunt. Gothi Hispaniam, Romanis prædiis omnino expulsis, quum sui juris fecissent, eaque sub suis Regibus longo jam tempore fuissent potiti: tandem ingenti bello ab Sarracenis Arabibus prostrigati, Rege Roderico occiso, Hispaniam fere omnem amiserunt. Bello superstitibus quum in Asturum, Cantabrorum & Gallæcorum montibus sese munissent, paullatim amissas Regiones, Vrbes & Castella recuperare cœperunt: & postremo, quum Sarracenorum res in Bætica Hispania se contraxissent, omnemque Hispaniam Gothi recuperassent, iiseriam ab Ferdinando Aragoniæ Rege cognomine Catholico (quod hæreditarium deinceps esse cœpit successoribus) victis atque omni Hispania cum Mele, qui se Granatæ Regem scribebat, exturbatis, universa regio Dominis antiquis est restituta. Quum autem Maurorum temporibus a quinque Regibus Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, Granatæ, & Navarræ, Hispania fuerit possessa, solus hodie Imperium in eam excet Philippus III, Philippi Magni F. Caroli Imperatoris ter-Maximi N. Divisa olim varie fuit. Romani primo diviserunt in *Citeriorem* & *Ultiorem*. *Citeriorem* dicebant, quæ Principi Vrbi Imperique terris proximior erat, inter Iberum sita fluvium & Pyrenæos montes: *Ultiorem* vocabant, quæ remotior, ultra Iberum, ad Oceanum usque extensa. Sequentibus temporibus Hispaniam in sex fuisse distributam provincias legimus, *Tarraconensem*, *Carthaginensem*, *Lusitaniam*, *Galiciam*, *Beticam*, & trans fretum in regione Africa, *Tingitanam*. Maurorum tempore regna fuerunt in Hispania plurima, quæ posteriores in quinque divisere, Castellæ, Aragonum,

gonum, Portugallia, Granata & Navarra. Partiuatur autem nova distributione totum Imperium in tria regna, Aragonia scilicet, Castilia & Portugallia. Sub Aragonensi regno comprehenditur, *Biscania, Leon, Asturia, Gallicia, Extremadura, Andalusia, Granata, Murcia, Utraque Castilia*, cum accessione Canariarum Insularum. Sub regno Portugallia comprehenditur, prater Portugalliam, *Algarbia*. Vrbes in toto regno pene sunt innumeræ. Inter eas præcipuæ, *Hispalis, Madritum, Tarraco, Lisbona, Granata, Pamplona, Valentia, Barcino* vulgo *Barzelona*, *Legio VII Germanica* nunc *Leon*, *S. Lucas, Corduba, Nebrissa, Compostella, Toletum, Salamantica, Complutum, Pincia, Cæsar-Augusta* nunc *Saragossa, Asturica Augusta*, aliæque plurimæ. Sunt hic Lacus admirabiles. Prope opidum *Beiaran* Lacus est non utilis minus quam admirabilis; qui & Turtures, pisces subnigros & excellentes, gignit, & futuram pluuiam turbinemque, teste Marinæo Siculo, magno acris sonitu prænunciat; adeo ut ejus murmur quasi Tauri mugitus sæpenumero ad duodeviginti millia pass. fuerit auditum. In summo *Montis Stelle* cacumine Lacus quidam est, scribente Vafæo, in quo fragmenta nauium subinde reperiuntur, quum tamen a mari plus XII leucis absit: quin quod exæstuet & tempestates ibi audiantur, adfirmare Incolas, quoties intumescit mare, idem notat. In Cantabria Lacum fulmen decidisse, & repertas duodecim Secures, ait in Galba vita diligentissimus scriptor Suetonius. *Amicentium Stagnum* est apud Plinium lib. III natur. histor. cap. III, haud procul Valentia; hodie *Albuzera*. Sequuntur Flumina. Hispania multis passim irrigatur Fluuiis. Sunt qui centum & quinquaginta numerant, & in iis Pontes ultra septingentos, inter quos nobilissimi Segouia & Alcantara. Alii alius sunt nobiliores. *Iberus* Ptolemæo, *Ebro* hodie, crumpit apud Cantabros ex Idubeda Monte, duobus Fontibus quorum dexter in saltu *Ancensis* (*Monte d'Oca*) sinister ad opidum, quod incolis *Fuentibre*. Inde magnis crescens annibus, primo Calaguritanis exceptus arvis (*Calaborra*) Iuliobrigam & Tubellam petit; Navarra opida; Iuliamque & Celsam, inde Cæsar-Augustam alluit. Illinc digressus in Austrum, & mox versus Euronotum labitur per Laetaniæ populos, qui nunc Catalani, & Dertusam opulentam urbem præterlabitur. Postremo plurimis fluuiis actus, peracto quadringentorum sexaginta mill. pass. cursu, in Mediterraneum, cognomine ipsi, Pelagus tan violentè duobus Ostiis ingreditur, ut I passus in mare profusus dulcis hauriatur. *Durius* maximus (concurrentibus in eum tot annibus quos enumerare longum est) Hispania fluuius ex Idubeda, ubi nomen illi *Serra de Coçolo* scaruriens, *Vestones* ab Asturibus, *Lusitanos* ab Gallicis Veteribus determinat. Turrem Sullanam (*Tordeillus*) Salabrim, Mirandam & alia opida contemplatus, decimo quinto fere infra Lamecam milliari, apud opidum Portugallia, quod *Portus* dicitur, rapidissimo cursu, Occidentali se miscet Oceano: *Duris*, Ptolemæo; *Durius* Straboni; *Duro* hodie. *Tagus*, Ptolemæo ceterisque, nascitur in altissimis Orospezæ jugis, stadiis quinquaginta ab Opido paruo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab urbe Concia nunc *Cuenca*. Per Carpetanos lapsus Toletum, Regalem urbem, petit, ponteque accepto, Talaveram, Augustobrigam, Alcantara aliasq; urbes non ignobiles alluens, mediam fere secans Portugalliam, ultra Olisipponam in Occiduum se exonerat.

Urbiura nomina.

Lacus.

Flumina.

nerat Oceanum, ostio bis millium, ut quidam notant, quinquaginta pass. latitudine. Accolis hic fluvius hodieque *Taio*, Lusitanis *Taio*. *Tagus* auriferis arenis copiosus reliquis Hispaniarum fluminibus, uti testantur Solinus in Polyhistore & Isidorus lib. xlii Etymolog. cap. xxi, præferebatur. Auriferum hodieque, ut & alios multos Lusitanæ fluvios esse adfirmat apud Ortelium, vir fide dignus Emanuel Enricus. Piscium item Ostreorumque feracissimum, Gemmasque generantem memoriæ prodit Pomponius Mela. *Anas*, Latinis Græcisque scriptoribus satis notus, originem habet ex vallis stagnis, in Laminitano agro, ut scribit Plinius lib. iii Naturalis Histor. cap. i, hodie *Campo de Montiel*, circa opidum, Hispanis *Cagnamones* dictum. Oretanos præterlapsus ad Metallinam, ubi castra fuisse Vitelliana docent Antiquæ ejus loci Inscriptiones, terra se penetralibus condere putatur. (Nam ex vulgi opinione magis quam ex veritate hæc esse testis est apud Ortelium oculatus Georgius ab Austria præpositus Harlebecensis) mox post aliquot leucas, quasi sæpius nasci gaudens, inquit Plinius, ad Villartam eruptione facta, Augustam Emeritam, ubi longissimo ponte lapideo transitur, Pacem Iuliam, & Austrum versus alias urbes prætergressas ad castrum Marinum in Oceanum evolvitur. Hispanis hodie *Rio Guadiana*, recepta ab Arabibus voce: iis enim *Guad* fluvius. *Basis* Ptolemæo, oritur prope Caltaonem ex Orospea Monte, ut scribunt Strabo & Stephanus, qua parte *Sierra d'Alcazar*, nominatur. Ab Fonte in Occasum vergens Cordubam, aliaque Opida præterlapsus, ad Hispalim in Austrum declinans, Ostio satis amplo (unius enim leucæ est) sed quod vadofis hand procul Gadibus in Atlanticum Mare se exonerat. Hic fluvius nobilis Auro veteribus est, & Olivetis. Straboni etiam & Pausaniæ *Tartessus* nominatur. Livius *Circen* ab Incolis nominari notat: quam appellationem aliquamdiu retinuerunt, scribente Mario Nigro, Hispania potiti Astri; quibus tandem *Guadalquivir*, vel ut alii scribunt *Guadalebeir*, tanquam fluvius *Magnus*, fuit dictus. *Minus* Hispaniæ Tarraconensis fluvius, ortum habens sexto supra Aras Sextianas, quibus hodie *Lugo* nomen, milliari ad opidum vulgo *Castel-Verde*, Portum marinum secans, Pontemque Belbarium & Orensem civitatem perlapsus, facto ad Valentiam cum Avia congressu, sex millia procurrens in Oceanum se præcipitat. Sunt & alii, *Leche*, *Turius*, *Lima*, *Sicore*, *Chalybs*, *Austra*, atque alii minorum gentium fluvii, quos alii explicandos, ne prolixiores simus, relinquimus. Mare nos vocat & quæ cum eo censei solita, Sinus & Portus. Oceano undique Hispania & Mari Mediterraneo concluditur, præter eam partem quæ Montibus Pyrenæis & Aquitaniæ conjungitur. Quorum beneficio patentibus gremiis universi Orbis tam novi quam veteris commercio oportuna, tanquam ad juvandos Mortales ipsa avida in Maria procurrat. Quæ & marinorum Piscium genus omne abunde subministrant. Inter quos *Cætæ*, *Balenæ*, *Congri*, *Murenæ*, *Thynni*, *Savali*, *Lampetræ*, & alii, tum ostrea, Conchyliæque. Sinus Hispaniæ celeberrimi sunt tres, omnes ad Mare Mediterraneum, *Sucronensis*, *Illicitanus*, *Virgitanus*. Omnium valuosissimus est *Sucronensis*, magno satis ore pelagus, inquit Mela, accipiens, & quo magis penetratur angustior. Mediæ magnitudinis est *Illicitanus* nunc *Puerto d' Alicante*. Minimus est *Virgitanus*, ab opido, ut scribit Mela, *Virgi*, hodie *Vera* vel *Bera*. Corrupte apud Prol. *Urce* vel *Virge*; nec emendatius apud Antoninum *Urce*, ut nec apud Plinium *Urgi*.

Nominatur

Maria,
Commoditates.

Nominatur & *Gaditanus* Sinus Melæ lib. 111 ab Gadibus. Hodie *Bain de Cadix*. Inter Portus, quos Hispania habet, primi est loci qui *Magnus* Veteribus, inter Nerium & Scythicum Promontoria; (*Coruna* hodie. Sunt & *Annibalæ Portus*, apud Pomponium, *Albor* hodie in Algarbiæ regno: *Amanum*, Plinio nunc *Fuentarabie*, ut Villanovanus, vel *Bermeo*, ut Moralis censet: *Gaditanus*, Melæ & Antonino, circa Gades: *Tarraconensis*, de quo Silius Italicus lib. xv. *Veneris* denique Melæ nominatus ad radices Montis Pyrenæi. Sed de Sinubus Portubusque eorumque latitudine & profunditate multis felicissime scribit Lucas Aurigarius in suo Navigationis Speculo, Chartis, quod ad Hispaniam, decima novemque sequentibus Succedunt Montes inter quos *Pyrenæus* principem obtinet locum, Hispanos ab Gallis dividens *Pyrenæa* Ptole. & reliquis; Stephano *Pyrene*, Tibullo *Pyrene*: Livio & aliis *Saltus Pyrenæus*: Hispanis *Los Pireneos* universonam pro ratione locorum varia fortitur nomina. Dictum volunt plerique ab igne: vel quod crebris fulminum ictibus feriatur; vel quod ejus silvæ (scribente Diodoro lib. vi) injecto a Pastoribus igne, quondam universona conflagarint. Silius Italicus denominationis honorem tribuit Pyrene puellæ, Bebrycis filiæ, in eo monte ab Hercule compressæ; ibique quum ab feris laniata esset, sepultæ. Pyrenæus, ut ab Ortu in Occasum ad Promontorium usque Celticum prolatatus Hispanos dividit in Cismontanos & Ultramontanos, alium ad Iberi fontes montem protrudit versus Meridiem per Hispaniæ latitudinem. Nomen illi *Idubeda* apud Strabonem & Ptolemæum; *Saltus Aucensis*, vulgo *Monte d'Oca* hodie vocatur, ab *Auca* urbe vetere, cujus ad *Villan-Francam*, vigesimo supra *Burgos* mil. vestigia monstrantur. *Orospeða* *Idubedæ* proles Strab. *Orospeða* Pt. Toti hodie certum non est nomen: nam quod Alvaro Gomecio censentur *Sierra Vermigia*, Floriano *Sierra Molina*, Clusio *Sierra Morena*: Partes ejus sunt. *Orospeða* ad cœnseri solet *Calpe*. Sic Ptolemæo aliisque monti vocatur ad Fretum Herculeum: qui *Gibraltar* vulgo. *Orospeða* item pars rupes præcelsa, quæ ex Hispaniensi urbe Granatam eunti prope Archidonam se conspiciendam offert. Nomen habet famamque meretur et memorabili, quod in omne ævum est duraturum, Amoris exemplo. Hispanis dicitur, *La Penna de los Emorados*, *Amantium Rupes*. Paullinus *Bimarem* nominat. Respicit enim duo Maria, Internum & Externum. Strabo *Calpen* montem esse, ait, circuitu quidem non magnum admodum, altitudine autem ingentem, arrectum, ut remotioribus Insulæ formam præferat. Vnam Herculis Columnarum sunt qui fabulantur, alteramque ex adverso *Abylam* in Africa, Laborum Herculis metas: addunt unum fuisse quondam montem, sed ab Hercule perfoßum, atque ita mutatam rerum faciem. Ex Alcarassum *Mariani* montes surgunt. Sic nominat Plinius, qui singulariter *Marianus* Ptol. & *Mons Marianorum* Antonino: hodie *Sierra Morena*. Radices horum montium alluit ad lævam perpetuo fere ad Oceanum usque nobilissimus fluvius *Bætis*. Iuxta *Barcinonem* Mons est quem *Mon-Ivi* vocant accolæ: sunt qui interpretantur *Montem Jovis*; alii vero melius *Montem Judæorum*, qui quondam illic sepeliebantur, quorumque plura adhuc ibi sepulcra & signa. In vertice *Turris* est, unde speculator die quidem *Linteo Velo*, noctu vero *Facibus Navigiorum* adventum *Barcinonæ* civibus ostendit. *Silvis*, *Nemoribus*, *Arboribusque* singulares ferentibus fructus, ubiq; est plena Hispania.

Montes.

Longum

Longum esset omnia commemorare. Nemus est apud Opidum, cui ab *Monte Maggiore* nomen, in quo Quercus, Castaneas, Ilices, Nuces, Corylos, Cerasos, Prunos, Pyros, Ficus, Labruscas, & omne genus arborum fructiferarum sola natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul Opido Bejerano Nemus est amœnissimum, ubi *Castaneæ Arboris* ambitum se mensum scribit Lucius Marinus Siculus pedum circiter quadraginta. Silvas etiam cæduas complures habet. Quare & materia abunde præbetur struendis navibus. Quid jam de Operibus publicis, quid de privatis dicam? Plurima hic magnifica Tempora, plurimæ Abbatia, Cœnobia, Monasteria, Xenodochia & Nosocomia. Multa Regum conspicua Palatia, multæ Magnatum & Equitum magnificæ & pulcherrimæ Ædes, innumera denique alia & publica & privata Edificia. Rex vero *Hispaniarum*, nascitur non eligitur: inauguratur tamen, populoque Sacramentum dicit & ab eo accipit. Liberi Regis *Infantes* Hispaniarum appellantur. Inter eos Primogenitus, qui omnium Procerum, civitatum & populorum jurejurando Rex vivo Patre designatus est, *Hispaniarum Princeps* dicitur. Quamvis autem Regi suprema sit in omnes & omnia potestas liberumque arbitrium: nihil tamen fere decernit, nisi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni primores *Senatum Regium* constituunt) consilio. Ibi graviora, quæque magni momenti, plene ventilata terminantur: quæ celanda, in *Secretiore Confessu* discutiuntur, quem faciunt ipse Rex, Dictator Legionensis, Præses, tertiaque Consilii Regii portio. Quæ ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem *Indicum* vocant, ab uno Præsede, XII vero Consiliariis. Bellica in *Senatu Militari* peraguntur: quem statuunt XII-VIRI Senatus Regii, Dictatores item Legionensis & Castellanus, cum aliis. Præter hos etiam tres in Hispania sunt *Juris Præfectura*, quas *Audientias* vel *Cancellarias* appellant, una quidem in Castilia, altera vero in Granata, tertia in Galæcia: unicuique Præses est & XII Senatores: ab his, si Litigantes sibi minus satis factum arbitrentur, Controversiæ ad Senatum deferuntur Regium. Est denique *Thesaurarius Castellanus* sub se quatuor habens *Questores*, quorum omnium est Pecunias Regni tractare, earumque habere reddereque rationem. Ducum in Hispania, Marchionum, Comitumque ingens numerus. Præter Principem *Asturiarum* & alios, Duces invenio circiter XXXIII. Sunt illi *Friensis*, *Medina-Rivi-Sicci*, *Alva*, *Alcala*, *Albuquerque*, *Scalona*, *Osuna*, *Avossi*, *Bejari*, *Gandia*, *Sesse*, *Infantassi*, *Medina-Cali*, *Medina-Sidonia*, *Maquede*, *Najara*, *Feria*, *Segorbia*, *Sonna*, *Villa-Formosa*, *Verragus*, *Pastrana*, *Franca-ville*. Sunt & alii, quorum nomina non occurrunt. Quibus omnibus annuus Census est a XI ad C Ducatorum millia: Ducibus *Infantassi* & *Medina-Sidonia* summam superantibus: quorum hic CXXX, ille CXX habet millia. Marchiones hi fere *Villa-Nova*, *Astorga*, *Aquilaris*, *Denis*, *Mondejaris*, *Navaresi*, *Pliegi*, *Savia*, *Velleza*, *Comares*, *Aiamontis*, *Alamaina*, *Veladra*, *Viarina*, *Carpj*, *Camarrassa*, *Cortesi*, *Montis-Majoris*, *Guardia*, *Montis-Clavii*, *de las Navas*, *Pozæ*, *Steppæ*, *Tarwa*, *Ville-Franca*, *Drade*, *Caveteris*, *Falcis*, *Fomesta*, *Molina*, *Ceralva*, *Valesis*, *Vallis*, *Zura*, *Ardalis*, *Tarifa*, *Alcanisa*, & alii: potiore parte Reditum percipiente ab X ad LX millia Ducatorum. Comites recensentur plus minus LXIII, quibus annuus Reditus est ab X ad XXV Ducatorum millia: inter quos Principem obtinet locum *Bonavensa*, *Alva*, *Mlanda* & *Oropesa*.

Opera publica & privata.

Ratio gubernandi.

Senatores eorumque frequentia.

Longum esset Lectoriq; tædiosum, quætere hic Vicecomitum, Baronumque numerum: longum Viceregum, Gubernatorum, Provinciæ Marique Præfectorum: longum denique Magnorum Magistrorum, Equitumque variorum Ordinum, in Castella quidem *S. Jacobi*, *Alicantæ*, *Calatrava*, & *Rhodiensium* Ordinis *S. Joannis*: in Aragonia Cataloniaque ordinis *Montese*: in Portugallia Ordinum, *Militum Jesu Christi* (cujus Magister ipse Rex est amplissimi sane, ut qui annexas habet Provincias omnes in Africa, Asia, Americaque inventas) *S. Jacobi*, ejus qui de *Avis* dicitur, itemque *Rhodiensium*, *D. Joannis*. Inter familias vero Hispaniæ, ut hoc obiter addam, antiquitate prima est *Pacifica*, quam Hirtius in Commentariis nominet *L. Junium Pacificum*, ubi de Corduba agit: ejusque etiam mentio fiat apud Ciceronem lib. VI. Epist. ad Familiares Epistola ad Leptam. Non minus illustres sunt *Meridana*, *Toletana*, *Cerdea*, *Cardonea*, *Larenfis*, *Velasca*, *Pimentella*, *Stunica*, *Henritica*, *Orosia*, *Cordubensis*, *Limensis*, *Gusmana*, *Mondragonea*, alias alii addant: & parcant nobis Senatus illi, si ordinem violaverimus. De Administratione Statuque Politico diximus: sequitur Ecclesiasticus. Primatus Hispaniæ antiquissimis temporibus in Hispalensi fuit Ecclesia, inde vero Toletana, usque ad excidium illud Hispaniæ funestissimum. Toletum enim in Barbarorum potestatem redacto, Bracarenfis Archiepiscopus ea dignitate est functus, docentibus illud Ecclesiæ Bracarenfis Archivis. Recuperato Christianis Toletum, quum Toletanus amissam dignitatem repeteret, Bracarenfis autem semel acquisitam retineret, Contentio orta est, quemadmodum legere est lib. I. Decretal. adeo ut adhuc sub Iudice lis esse scribatur. Qui porro a temporibus Romanorum & Gothorum in Hispania fuerint Præsules docet in Chronico suo I. Valæus cap. XX. Post creptas rursus Barbarorum manibus Hispanias, Episcopatus cum Antiquis suis Civitatibus sunt restituti, tum quidam in nonnullis recens instituti. Septem hodie Archiepiscopos Hispaniam habere legimus, iisque subesse Episcopos circiter XI suffraganeos. Primus est *Toletanus*, Castellæ Cancellarius, cui post Reges Regiamque prolem nullus vel dignitate vel fortunæ amplitudine secundus. Parent illi Episcopi, *Burgensis* (cui sedes olim fuerat *Auræ*, unde *Auritanus*, & corrupte in quibusdam Conciliis aliisque Actis publicis *Auxitanus* dicebatur, translatus inde *Burgos*, Castellæ Veteris Metropolitim, ab Alphonso VI, eo, qui Toletum Christianis restituit, auctoritate Urbani II P. M. anno CIO XC VII) *Cuena* vel *Cunquensis*, *Cinquenea* vel *Ciguentensis*; *Osma* vel *Oxomensis* (perperam in Conciliis *Oxoviensis*): *Cordubensis*, (Episcopatus hic antiquissimus & propter Osium Episcopum celebratissimus) *Jænenfis*: *Palentinensis*, vel *Palentinus*; *Segoviensis*. Secundus *Hispalensis*. Sub eo quondam XI, hodie III, sunt Episcopatus: *Malacitanus*, *Gaditanus* & *Canariensis*. Tertius *Compostellanus* est. Episcopatus hujus sedes olim fuerat *Iria Flavia*, unde *Iriensis*, Opidum Galæciæ maritimum, *Padron*, vulgo. Translatus autem postea Compostellam, dici deinceps cœpit *Compostellanus*, vel *S. Jacobi*. Ejus auspicia sequuntur: *Coriensis*, *Placentinus*, *Asturicensis*, *Gamorenfis*, *Salmanticensis*, *Orecensis* (qui & *Auricensis* & *Aurissinus*, *Orensensis* item) *Tuensis* (vel *Tudensis*, a *Tude* five *Tyde*, opido Galæciæ ad Minium amnem sito *Tuij* vulgo) *Badajocensis* (hodie quoque *Pacensis*) *Mondoniensis* (cujus sedes olim *Ribadeum*, vulgo *Mondonedo*),

Quartus *Granatensis*.
Ad

Ad ejus nutum sunt Præfules *Almeria* & *Guadicensis* vel *Guaditanus*, olim etiam *Accitanus*; nam quæ olim *Accitana Colonia*, hodie *Guadix* nuncupatur. *Quintus Valentinus*: cui suffragantur *Carthaginensis*, *Origuella*, *Segorbiensis* (vel *Segobricensis* a *Segobrica*, quæ nunc *Segorbia*) & *Balearium Majoris*. Sextus est *Tarraconensis*; obtemperant illi Præfules *Ilerdensis* (vulgo *Leridæ*) *Dertosanus* vel *Tortosa*, *Herlæ*, *Barcinonensis*, *Gerundensis*, *Urgellensis* & *Vicquensis*. Septimus denique *Cæsaraugustanus*: eum in sacris agnoscunt *Pampilonensis* *Calagurritanus*, *Oscensis* & *Balbastiensis*. Nulli subsunt *Leonensis* & *Ovetensis*. Habet & tres Archiepiscopos *Portugallia*, *Bracarensem*, *Olisiponensem* & *Funchalensem*: subque iis Episcopos *Eborensem*, *Viseensem*, *Guardensem*, *Comimbricensem*, *Portensem*, *Lamecensem*, *Silvensem*, *Ceptensem*, *Lerensem*. De reliquis Episcopatibus consulendus *Valæus*, loco quem indicavi. His omnibus, ut & Abbatibus, Monasteriisque quanti sint annuatim reditus, notant curiose *L. Marinus Siculus*, *Damianus a Goës*, & alii. Ad statum Ecclesiasticum pertinent etiam fidei Inquisitores, in *Sarracenos*, *Maranos* & *Iudæos* primum creati, qui lapsu temporis vires suas & auctoritatem extendere cœperunt in omnes quibus alieniores ab Ecclesia Romana mentes. Habeat & locum hic Notatio *Academiarum*; quæ in Hispania circiter viginti duæ numerantur: interque eas primi loci *Salmanticensis*, *Complutensis*, *Comimbricensis*, *Pincianensis*, *Saguntina*, *Oscensis* & *Ilerdensis*. Hispani felices ingenio, infeliciter discunt; semidocti doctos se censent. *Sophistarum* *Astus* plus satis amant. In *Academiis* Hispanice magis quam Latine loqui gaudent: voces etiam *Maurorum* non paucas admiscunt. Suos factus ingenique monumenta ad posteritatem raro, rarius ad *Exteros*, ob linguæ defectum, producant. Fuerunt tamen, suntque hodie non vulgariter docti, qui præclara eruditione lectissimisque scriptis patriam illustrarunt, variisque operibus apud remotissimos etiam clariorem fecerunt. Si *Theologi* postulatur: prodibunt *Vigilantius*, *Presbyter Barcinonensis*; *Aquilius Severus*; *Prudentius*, *Episcopus Armentia*; *Osius Cordubensis*, *Avitus Presbyter*, *Marcianus*, *Episcopus item Barcinonensis*, *Paulus Orosius*, *Pacianus*, ejusque filius *Dexter*, *Audentius*, *Isidorus*, *Apocalypseo* *Interpres*, *Iustinianus*, *Valentinæ Ecclesiæ Antistes*; *Leander Hispalensis Episcopus*; *Martinus*, *Præful Mandoventis*; *Fulgentius*, *Episcopus Carthaginensis*; *Eladius*, *Archiepiscopus Toletanus*; *Isidorus*, *Episcopus Hispalensis*; *Ioannes*, *Gerundensis Præful*; *Eutropius*, *Valentinus Antistes*; *Franciscus Ximenes Cardinalis* & *Archiepiscopus Toletanus*, *Academiæ Complutensis pater*, qui variis linguis sacra Biblia, *Complutensium* appellatione notissima curavit imprimenda; & alii. Si *Canonici Juris periti*: *Bernardus Compostellanus*; *Raymundus de Pennya Forti*; *Hugo Barcinonensis*. Si *Jurifconsulti*: *Calixtus III Pontifex M.* *Fortunius Garcia*, *Gomeffius*, *Didacus Covarruvias*, silentioque minime prætereundus *Antonius Augustinus*, domo *Cæsar-augustanus*, xii vir *Romæ Stilit.* *Judicandis*, inde verò ex *Allifano* & *Ilerdensi Episcopo*, *Tarraconensis Archiepiscopus*, vir *Romanarum Antiquitatum* & *melioris literaturæ peritissimus*. Si *Medici*, licet non patrii, sed *insititii*: *aderunt Avicenna*, *Avertois*, *Rafis Almançor*, *Messâhallah*. Si *Historici*: *Trogus Pompejus*, *Iustinus*, & alii. Si *Philosophi*, *L. Annaus Seneca*, ejusque filii, *Seneca Novatus* & *Mela*, *L. Junius Moderatus Columella*: *C. Julius Hyginus Sotio*: *Ioannes Vives Valentinus*

Academia.

Bonorum artium
studiis celebres
viri.

Valentius. Si Mathematici: Pomponius Mela: Abrahamus Cicutius, Alphonfus Rex Castellæ, Henricus, Infans Portugallia, Henricus Marchio Villenensis, Arnoldus Villanovanus, eiusque Discipulus Raimundus Lullius. Si Oratores: præter Senecam, Portius Latro & M. Fabius Quintilianus, Si denique Poetæ in medium producendi: sistent se Sextilius Hena, LL. Annæi Seneca & Lucanus Patruelles, M. Valerius Martialis, Rufus Festus Avienus, Aurelius Prudentius, Damafus Pontifex M. Iuencus, Arator, Cælius Sedulius, Juniores, ne tædium pariam, omitto. Hispanis natura calida est & sicca: color suboscureus, cui iuvando Fœminæ collyrio plurimum ex Cerussa Minioque utuntur: duriora & bene compacta membra. Magna mortales omnes superstitione superant, ad ceremonias, adulationes, amplos titulos populis aliis duces. Animi concepta dexteritate singulari tacendo, simulando, dissimulandoque celare norunt. Graviter servat cum adfectata quadam severitate: quæ facit ut odium sustineant nationum omnium, gravissimum, quemadmodum ipse Mariana prædicat, atque individuum magnorum imperiorum adfectam. Mulieres non admodum fœcunda paucos pariunt: præter Romanas æmulantes, Vino plurimum abstinent: raro se conspiciendas præbent. Advenas inhumaniter excipiunt. Apud Exteros alter alterum colit, veneratur, laudat, extollit: Nobilitatem, plebeio etiam, si quo potest modo, concilians. Iustitiæ cultores maximi: Summis, Mediis, Imis æquale Jus administratur. Facit Magistratum industrias, ut pauca, imo nulla ibi sint Latrocinia. Plerorum manus puræ ab cædibus aliisque flagitiis. Nemini impune est, qui vel sacrosanctas Leges, vel quemcumque, etiam minimi loci, violare fuerit aulus. Inquieti magna semper moliuntur. Pulsis intellinis hostibus, profligatisque Saracenis, potissimas Orbis Terrarum partes suis Regibus acquirere student. Vbi duo tresve convenerint, cuiuscumque loci & conditionis, de Rep. gravissimisque rebus differunt, ad enervandas Hostium vires vias quarunt, Strategemata excogitant, mille Machinas fabricant, suisque Ducibus, siquid utiliter inventum, aperiunt. In castris famis, sitis, laborum patientissimi. In acie conflictuque major illis ars quam ferocitas. Levi corpore, levisque armis induti Hostem facile sequuntur, facileque, quum opus, fuga sibi consulunt, nusquam non, nunquam non militaribus operam dantes Meditationibus. In conviviis domi quidem frugales, sobrii, paucisque contenti, foris ciborum, præsertim delicatiorum, appetentiores. Scitis & commodis utuntur vestibus nec male formatis. Hispania autem larga manu confinalibus suis aliisque remotioribus populis insinuita cum apud se nata, tum etiam aliunde advecta subministrat, Sericum, Lanæ, Pannos omnis generis, Sal, Saccharum, Mel, Mala, Medica, Citrea, Granata, Cydonia, Olivas conditas, Cappares, Vvas, Ficus, Pruna passa, Amygdala, Castaneas, Glycyrrhizam, Anisum, Cuminum, Coriandrum, Oryzam, Crocum, Oleum, Ceram, Alumen, Smegma, Minium, Purpuram, Thynnos, Balenasque salitas, Baccas laurinas, Fructus diversorum generum saccharo adpersos, Alabastrum, Corallum, Aurum, Argentum, Ferrum, Chalybem, Stannum, Cuprum, Plumbum, Rubiam Tinctorum, Argentum vivum, Gossipium, Gemmas item pretiososque Lapidés & Aromata cum ab aliis, tum ab Indis accepta. Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis, Asiaticis, Americanis accipiunt eas Hispani merces, quas Natura Cœlique & Soli genius ipsis negare solet.

X ij

Ha stenus

*Mores:**Vitæ:**Mercimonia:*

Hactenus in genere Hispaniam descripsimus : nunc postulat Methodus , ut speciatim & per partes eam perambulemus. Varie a variis fuisse divisam in generali descriptione diximus. Nos vero Partium Hispaniæ , quo ordine methodoque ob Hondio delineantur , descriptionem , quam poteriunus fidelissime proponemus. Eam sex Tabulis absolvit , hoc ordine. In prima describitur *Portugallia* , in secunda *Biscaya* , *Guspusco* & *Legio*. In tertia *Castella Vetus & Nova*. In quarta *Andalusia* , ubi & *Conventus Hispanensis & Gades*. In quinta *Valentia* . In sexta *Aragonia & Catalonia*. *Portugalliam* , quæ primo loco offert , *Lusitaniam* Veteres dixerunt. *Lusitania* autem Ptol. & aliis , quæ Appiano *Lisutania* , nomen integrum tradunt M. Varro & Plin. ab *Luso* Liberi filio , *Lysaque* cum eo bacchante : *Lusitaniam* enim dici , quam *Lusi* regionem. Marcianus putat *Lusitaniam* appellari ab fluvio cognomine , qui nunc forte *Tago* . *Portugalliam* quidam sic nuncupatam volunt a *Portu Gallorum* . Andreas Relendus , cujus sententiam sequuntur alii docti , *Portugallia* appellationem mansisse notat a *Portu Cale* . Ceterum *Portugallia* hodie , si terræ titudinem ab Meridie Septentrionem versus spectemus , major est quam *Vetus Lusitania* : sin ab Occidente Ortum , longitudinem , minor. *Portugallia* vero hoc ævo versus Boream excurrit supra Confluentes *Minimam Aviamque* ad *Opidum* usque *Ribadianiam* , in *Aviz* ripa positum : qua parte *Galeciam* spectat : ductaque hinc in ortum *Linea* ad *Mirandam* usque ad *Durium* collocatam : inde vero Meridiem versus recto fere progreditur facta ad ostia *Anz* fluvii , quo latere *Castellæ* , *Extremaduræ* & *Andaluziæ* est confinalis : ad *Nortum* & *Occidentem* *Atlanticum* respicit *Oceanum* , adeo ut ambitus ejus censetur esse *1500000* miliarium. *Opidum* in hac regione *Aëris* temperies , ac *Cœli* serenitate atque ubertate præstat. Abundat *Vino* , *Oleo* , *Malis* acerbis qui in locis finitimis nascuntur. Et quamvis *Incolæ* non tantum *Frumenti* ex agris suis colligant , ut ipsis victum sufficiat : tamen ex *Gallia* & *Germania* quantum opus habent , advchitur. Plurima alit hæc regio *Animalia* , *Equos* imprimis magno numero , tantæ velocitatis agilitatisque , ut vento conceptos *fabularetur* crederet *Antiquitas* . *Portugallia Regnum* primum circa annum *1100* initium habuit. Ad id enim usque tempus sub *Hispaniæ* nomine censebatur. Primum *Regum Lusitanorum* Progenitorem *Fasti* commemorant *Historici* . *Ducem Lotharingæ* , *Comitem Limburgium* , virum animo magnum manuque promptum : qui *Lusitaniam* in *Hispaniam* translatis , *Tyresiam* duxit *Alphonsi VI* *Castellæ* Legionisque *Regis* *Filiam* , accepta in dote ea *Galeciæ* *Lusitanique* parte , quæ nunc *Portugallia* : quam non ita pridem ipsemet sua virtute ex *Saracenorum* & *Maurorum* servitute vindicarat. Defuncto circa annum *1100* *cxii* *Patri* successit *Alphonsus I* , qui *Portugallia* se *Ducem* appellans , *Regis* titulum ab exercitu accepit anno *1100* *cxix* , *victoriam* consecutus in *Agro Orichienfi* contra *Ismarium* , & alios quatuor *Saracenorum* *Maurorumque* *Reges* : quinque *Scutorum* insignia facti monumentum posteris relinquens. Successerunt huic recta fere linea *Sanctius* , *Alphonsus II* , *Sanctius II* , *Alphonsus III* , *Dionysius* , qui primus *Algarbiorum* *Regis* *Titulum* usurpare coepit.

Regio.
Nomina unde
deducta.

Situs.

Cœli temperies
& soli fertilitas.

Imperium majorem.

PORTUGALLIA

SNELIUSO 40

167

PORTUGALLIA
OLIM
LUSITANIA

Dispartio leuq 7 1/2 um gradus Competentis
Miliaria Germanica quatuor et 1/2 gradus respecti

Alphonsus IV, Petrus, Ferdinandus, Joannes, Eduardus, Alphonsus v Africanus cognomine, *Joannes II, Emanuel, Joannes III, Sebastianus* in Africa interfectus, *Henricus* primo Cardinalis, & *Antonius*: quo, quod Nothus dicitur, pulso, ut proximus hæres Regnum occupavit *Philippus II* Hispaniarum quanta quanta est, imperat. Portugallie moegenitam Nepos: cuius hodie Filius *Philippus III* feliciter Hispaniæ quanta quanta est, imperat. Portugallie Metropolis est *Olisippo*, ut ea dicitur in antiquis & probata: fidei M. Varronis, Plinii, Antonini, Melæ exemplaribus. In vulgatis enim nunc *Olyssippo*, nunc *Olisippo*, item *Ulyssippo*, aliisque modis scribitur: hodie *Lisbona*, vel, ut incolæ proferunt, *Lisboa*. Emporium est reliquis Orbis terrarum nobilissimis concensendum: Divitiis supra modum adfluens: Mercium peregrinarum, quæ ex Asia, Africa, America adferuntur, Promptuarium celestium. Situs ad Tagi fere Ostium amoenissimi commodissimique: amplum, quodq; sua magnitudine Montes quinq; totidemque Valles (nam olim multo erat minus, unumque tantum, ut quidam tradunt, Collem occupabat) complectitur. Ex parte, qua mari alluitur, Portis distinguitur *xxi*, qua Continentem respicit *xvi*: Turribus per Murorum gyrum *lxxxviii* munitur. Templâ, quæ Græcis Parochiæ *xxv*, numerantur: præter hæc plurimâ sunt quæ Monachis, Anachoretis Vestalibusque sunt attributa. *Olisipponem*, ut Matrem agnoscunt Trans-Taganæ: *Ebora* Plin. & aliis, *Ebura* Ptol. quæ vulgo hodie *Evora*. *Beya* vulgo *Beia*, vel *Beza*: olim *Pax Julia*, Antonino & Ptol. *Setubal*, olim, ut opinatur Clusius, *Salacia*: quæ tamen Varrero Moralice putatur *Alcasar de sal* in Algarbia regione. *Almada*, Ptol. *Carobrix*: Antonino *Carobriga*. Cis Tagum haud procul Olisipponem Aquilonem versus *Cascale* Opidum est situm. Propius ad urbem accedenti *Bethlem* occurrit, opidulum. Sunt ibidem *Leiria, Tomar, Guarda*, non ignobilia, neque obscuri nominis Opida. Haud procul Tomare visitur *Ceice*, *Celium* Antonini eidem. *Alanqueriam* ad flu. Tagum, patriam suam *Damianus* Goësius, sic dictam putat tanquam *Alankeyke*, *Alanorum Fanum*: ingeniose, & vere. Hæc olim *Ierabica* Antonino. Inter Mondam & Durium *Comimbrica* hodie *Coimbra*, olim caput Regni Portugallie. *Viseum* vulgo *Viseo*, *Viseosis* civitas in Conciliorum opere; quod opidum hodie *Ponte Vouga*, Plin. putatur *Vacca*. *Lameca* vulgo *Lamego* meminit Concilium Toletanum *III*. Inter Durium denique & Minium *Braga* superstitic hodie dicitur, quæ *Bracar Augusta* Ptol. *Braccara Augusta* Anron. *Augusta Braccarum* Plin. Ab Gallis *Braccaris* conditam fama refert, anno ante Christum natum *ccxc*. *Augusta* cognomen addiderunt Romani Victores. Tam olim celebris, ut conventus hic fuerit ex septem Citerioris Hispaniæ unus, unde urbes *xxiv*, auctore Plinio, jus petere consueverant. Fluvii sunt *Anas* sive *Gnadiana*, *Tagus*, *Mendegus*, *Durius* & *Minius*: horum duo celeberrimi, *Tagus* & *Durius*. Portugallia ab Occasu & Meridie Atlanticum respicit Oceanum, qui præter Pices quos abunde suppeditat, plurimas easque maximas commoditates præbet. Huic copias suas omnes, ut debet, ita & acceptas fert, ac grata memorque beneficia immortalia agnoscit, illum meliore ratione aurisium, quam Nilum suum Vetusitas, dignatur, quod hujus ope & merito merces undecunq; terrarum importatas accipiat, eo pacto nullius indiga, rursumque quibus ipsa copias abundat, per navigia exportet, lucri causa terras non accessas petere

Flumina.
Maris commo-
ditates.

Præter Portus autem quos supra recensuimus est Portus *Setubal* xx Milliarib. Olisippone Austrum versus distans. Montes hic pauci, iique non magni, ut sunt quos incolæ vocant *Sierra de Monchiquo*: de *Chaldecatas*, de *Sordedas*, olim dicti *Montes Lana* &c. Sunt & hi plerique Lucis Nemoribusque confiti. Sunt etiam Silvæ & densa Nemora, in quibus Hispaniæ Principes venari solent. In Opidulo *Bethleem*, templum est D. Virgini dicatum, sumptuque incredibile exstructum: Emanuelis Lusitanæ Regis Monumentum, quod dum viveret sibi ipse designavit. Magna tamen Operi accessio facta ab Ioanne III Emanuelis Filio. Suntque in Interamni Portugallia, ut scribit *Vasæus*, præter Ecclesiam *Bracarensem* Metropolitanam, & *Portugallensem* Cathedralam, atque alias quinque Collegias, plusquam centum triginta Monasteria, quorum pleraque reditus habent amplissimos; præterea plus minus *MCCCLX* Parochiales, ut scribit quidam. Certe in parte quæ *Bracarensem* agnoscit Ecclesiam octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatem & Religionem antiquam Gentis facile agnosceas. Taceo *Xenodochia*, *Nosocomia*, *Orphanotrophia*, *Turres*, pulcherrimas ædes, hortos amœnissimos, & ejusmodi *Academias* habent in hoc Regno *Ebora* & *Coimbra*. Prior ab *Henrico* Cardinale Lusitanæ, ejusdemque Civitatis Præfule, nuper instituta. Altera etiam instituta nuper a *Ioanne III* Portugallæ Rege. Sunt *Lusitani* omniû *Hispanorû* fortissimi, veloces, agiles, mobili corpore levique, ut facile & fugiant hostem & insequantur: prompti, laboris patientissimi. Sunt & eo ingenio, ut magnifice de se & rebus suis sentiant; atque ipsi dictitant se vivere ex opinione, hoc est se sustentari potius eo, quod se esse putant, quam eo quod reuera sunt. *Rei Navalis* sunt peritissimi, ac *Navigationibus* ad *incompertas* *Regiones* toto *Orbe* notissimi; *Mercatorum* *commerciis* ditissimi.

Algarbia.

Sub Portugallia hoc tempore *Algarbia* regnum pertinet. Hæc ab Arabibus nomen accepit, significatque *Campum Arvumque felix & uber*, in quo omnia ad commutationem necessaria. *Linea* autem cujus initium ab *Ana* fluvio inter *Amnes* qui vulgo *Vatnon*, & *Carei-vas*; finis autem ad *Opidulum Odesseia*, id est ab Oriente versus Occidentem protracta, separat *Algarbia* regnum ab ipsa Portugallia, omnium Hispaniæ Regnorum minimum & ignobilissimum. *Comportantur* eo ex variis Hispaniæ partibus secundo *Anæ* decursu *Vina* omnis generis, & ignobilissimum. *Comportantur* eo ex variis Hispaniæ partibus secundo *Anæ* decursu *Vina* omnis generis, *Sicca*, *Bastarda*, *Romana*, & ejus classis alia; quæ porro navibus imposita in *Galliam*, *Inferiorem Germaniam*, alioque avehuntur. *Opida* habet *Balsam* *Ptolemæo*; *Plinio*, *Antonino* & *Pomponio* *Melæ*, quæ hodie *Tavila*, ut *Coquus* opinatur: *Ossonobam* *Plinio* & *Antonino*; quorum ille *Lusitaniam* cognominat, *Ossonaba* est *Ptolemæo*, putaturque quæ nunc *Silvis*. Fuit etiam ibidem ad *Sacrum Promontorium* *Vtbs Lacobriga* *Pomponio*, cujus etiamnum *ruinæ ruderaque* visuntur prope *Lagos* *Opidum* *maritimum*, in *Vico*, qui *Lusitanica* *Lingua* *Lagna* vocatur, uti scribit *Vasæus*. *Algarbia*, *Comitatus* initio in *dotem* ab *Alphonso X* *Legionis* *Rege*, ut *prisci* referunt *Annales*, *datus* fuit *Alphonso III* *Portugallæ* *Regi*, quum *filiam* ipsius *Beatricem*, quam ex *Pellice* genuerat, uxorem duceret. *Natus* ex eo *conjugio* *Dionysius*, qui *primus* *Algarbiorum* *Regis* *titulum* *usurpare* *cœpit*. *Sed* *de* *Portugallia* *ac* *de* *Algarbia* *hæc* *sufficiant*, *ad* *reliquas* *Hispaniæ* *partes* *transeo*.

Y

Biscain

Portus.
Montes.
Silvæ.
Opera publicæ.
Sacra.

Academias.

Mores.

Mercimoniis.

Regio.
Unde dicta.
Situs.

Opida.

Imperium n. 1111.
1111.

Regio.
Unde dicta.

Situs.
Cæli temperies.
Soli fertilitas.

Animalium va-
rietas.

Imperium majo-
rum.

Opida.

Biscaia Ioanni Gerundenſi Epifcopo a Baſtulis Bæticæ antiquis cultoribus nomen trahit. Hi enim cum primum ex Libya in Hispaniam Baticam conceſſiſſent, a Mauris loco pulſi in Galæciæ montes conſugerunt, ibique domicilia ſtatuentes nomen gentis retinuerunt, ut *Baſtulia* ab eo tempore dicta ſit, quæ nunc *Biscaia* nominatur. *Biscaia* a nonnullis *Viſcaia* appellatur, quæ vox ad Vaſconum nomen proxime accedit. Hispaniæ regio eſt ad Oceanum Montibus obſita. Temperatius in ea Clementiusque Cælum quam in reliqua Hispania. Magnis enim Montibus circumdata nec frigore nimio infeſtatur, nec calore nimio torretur. Regio Arboribus, quæ navibus fabricandis idoneæ, reſerta. Novit hoc præter alias Provinciæ tota Hispania, cui integræ nonnunquam claſſes hinc ſubvehuntur. Caſtanearum, Nucum, Pomorum, quæ *Aurea* cognominantur, Reſinæ, Metallorum omnis generis, præcipue Ferri, Nigrique Plumbi, & aliarum rerum feraciſſima. Vino carenti potum ſubminiſtrant Poma ſaporis optimi, preſſa. Animalium hic Terreſtrium, Marinorum, Volatilium: Fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ neceſſaria, ingens copia. Quam *Biscaiam* hodie dicimus, habitaverunt olim *Cantabri*: latius tamen quam ipſa *Biscaia* patet, occupatis etiam locis iis, ubi nunc *Guipuscoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque ſcriptis decantati. Hi vitam nullam ſine armis eſſe exultimabant. Omnibus Hispaniæ populis ſubaſtis, & in populi Romani poteſtatem adductis, ſoli cum Aſturibus aliſque conregionalibus vinci non potuerunt. Debellavit tandem ferociſſimam gentem, bello fere quinquennali fractam & defatigatam, C. Cæſar Octavianus Auguſtus, ipſe contra eos reliquosque Romanis nondum parentes profectus. Subjugavit autem Cantabros Viſpanti Agrippæ, cæterorumque Legatorum quos ſecum duxerat, induſtria & fortitudine. Eſt in *Biscaia*, præter alia, opidum nobile *Bilbao*, ſic dictum, ut quidam opinantur, quaſi, commutatione literarum Hispanis familiari *Belvao*, id eſt *Bellum vadum*. Condidit Didacus Lopeus de Hazo, Cantabrorum Princeps anno a Chriſto nato 1100, aut circiter. Tria cum primis hoc opidum commendant, Situs oportunitas, Annonæ copia, mirabilisque Negociorum Hominumque varietas & multitudo. Situm eſt in loco plano duobus ab Mari miliaribus. Per hoc Opidum in reliquam Hispaniam importatur, quidquid Anglia, Gallia, Belgica mittunt: per idem ipſum exportatur quidquid cum iisdem aliſque Regionibus communicandum cenſet Hispania. Reperire hic eſt Cives, qui ſoli quotannis ſua pecunia tres quatuorque naves ædificari curant. Ab altera parte, opidulum habet in ora maritima *Portugalleſte*, vulgo nuncupatum, a quo rivus quidam, maris ingens brachium, non ſolum in hanc urbem uſque: ſed in ipſas etiam domos influit. Hoc importari atque exportari parvo negotio, vilique precio, varia Mercium, aliarumque rerum genera Indies videre eſt. Sunt etiam in *Biscaia* portus nobiliſſimi. Nec eſt cur Piſcium ullum genus requirât, cum & optimos habeat, & quantos ferre velit, eoſque recentes. Margaritas item marinæ non negant conchæ, ſed quæ ignobilioreſ. Gens aſſabilis, hilaris, elegans. Virginibus *Biscaianis* mos, quamdiu innuptæ ſunt, nec capillos alere, nec velari. Statim

Statim ubi nuperint, caput velant, & vitta tegunt in modum galeæ composita ex linteo coloris aurci, quam eum in modum involvunt, ut in fronte, veluti cornu aliquantulum extet, Magna hic Hispanis, cum Gallis, Belgis, Anglis, aliisque populis commercia. Lana præcipue facit, ut omnia Fora Loaque ab Emptore Venditoreque ferveant.

Commercia.

Guipuscoa.

Regio.

Nomina.

Situs.

Cæli temperies.

Soli qualitas.

Guipuscoa Cantabrorum etiam olim erat regio. Nonnulli *Lipuscoam* & *Lipuiscoam* vocant: corrupte, ut notat Stephanus Garybayus ejus Incola. Unde autem hæc appellatione habeat, non facile dixerim, nisi forte ab *Opusca* antiqua civitate nomen trahat. Concluditur ad Ortum amne *Vidosone* (qui & *Vidorso*, *Alduica*, *Hueria* & *Beyvia*, medius inter Galliam & Hispaniam) Pyrenæisquæ montibus; ad Meridiem Navarræ regno, ad Occasum Bilcaia, de qua modo dixi, ad Septentrionem Mari Cantabro. Circuitus ejus triginta sex miliarium. Temperata autem maxime hæc Regio est; neque enim sentit frigoris molestias, neque Solis vehementes ardores, Cælo autem utitur humido & inconstanti. Cum vero omnis sit montosa & aspera, non est usque adeo culta, quæ tamen in ea loca coluntur, valde sunt fertilia. Vineta non habet nisi pauca in parte maritima. Cæterum regio ubique Ferri & Chalybis ferax, adeo ut nusquam terrarum Ferri major sit abundantia aut præstantia: tantumque ejus materiæ hic effoditur, ut multis regionibus sufficiat. Vulcani officina, Martisque Armamentarium videntur hic ab Natura collocata: tantam ibi videre est non solum Ferri, & Chalybis, sed & factorum Armorum copiam; ut non immerito *Murus* sive *Propugnaculum Regnorum Castellæ & Legionis* in quibusdam regionis Archivis cognominetur. Scribit Navagierus hoc tractu tantum Ferri Chalybisque effodi, ut singulis annis xxxc millium Ducatorum inde quæstus fiat. Non igitur sine causa Montem ibi scribit Plinius lib. xxxiv cap. xl v, totum ex Ferro: *Cantabria*, inquit, *maritima parte, Mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materia est*. Collocantur hic a Ptolemæo, Pomponio, Plinio, aliisque populi *Oregeviænes*, *Austrigores* & *Varduli*. Metropolis est *Tolosa* ad Co-fluentes sita *Aravin* & *Oriam*. Sunt & alia Opida; *Placentia*, ubi fabricorum ferrariorum incredibilis copia: *Metrico*, vel ut alii scribendum censent, *Monte de Trico*, ab scopulo cognomine, qui Opido imminet: *Fuentarabia*, Ptolemæo *Phlasobriga*: *Fanum D. Sebastiani*; olim *Hiciana*, postea *Don Bastia*, & corrupte hodie *Donastian*, idem fonans quod *Drius Sebastianus*. Don enim Cantabris nihil aliud, quam quod Latinis *SANCTUS*, Castellanis *SANTO*. Loca namque in Cantabrorum agris varia plerumque habent nomina, ob linguarum differentias. Aliter ipsi Cantabri, aliter Hispani reliqui, aliter Galli, qui ipsis confinale, vocant. Situm est hoc Opidum ad ostium fluminis, quod *Menascus* Pomponio Melæ, Ptolemæo *Menosca*, hodie *Rio Gurumea*, vel *Urumea*, Chalybis fluvius in his regionibus oritur, cujus aqua ad Ferri temperamentum plurimum valet; adeo ut Hispani non alia arma, nisi quæ hujus liquore temperata, adprobent. Ab hoc flumine populos Chalybes Iustinus lib. xl iv ait appellatos. *Fanum D. Sebastiani* Portum habet amplissimum, non arte humana, sed sagacis naturæ providentia factum, in quo naves ab sævientibus undis ventisque parum sævientibus securam & tutissimam inveniunt stationem. In-

Flu. Chalybs.

Portus.

nem. Ingressus patet inter duo castella: quorum quod ad Orientem, in edito Monte exstructum, Occidentaliore, quod in Rupe est; eminentius: & alios. Incolæ iisdem cum Biscainis sunt moribus eademque utuntur lingua. Natura sunt ingeniosi, politici, satis excultri, ad alliciendum faciles, & qui difficulter cogi possunt, honoris cupidi, suorum privilegiorum defensores acerrimi, agiles, animosi, ad tractanda omnis generis arma dexterrimi, & ad militiam proclives. Sunt & mulieres admodum robustæ, planeque viragines, corpore bene habito, forma bona: Licet laboribus assuetæ; ac idcirco minus arrogantes. Maris accolæ navigationi piscibusque, cum aliis, tum quos *Baccalas* appellant, capiundis, magno lucro, dant operam.

Legio.

Sequitur *Legio*, cui nomen ab *Legione VII Germanica*, quæ hic olim (Nervæ Imperatoris principatu, ut quidam autumant) stativa habuit. Hanc Hispaniæ partem qui hodiè habitant, eos plerique volunt fuisse, qui *Vestones* Plinio, Ptolemæo, Straboni, Appiano, *Vestonia* etiam mentio apud Prudentium. Metropolis, urbs illa clarissima Regioni cognominis, quæ *Legio VII Germanica* Ptolemæo: *Legio Gemina*, Antonino: *Leon* hodie vulgo: quod nomen, quæ ab Leonogildo Gothorum Rege malit, quam ab Legionem ipsa Franciscus Tarapha derivare, non video. Moralis tradit etiam *Sublanciam* olim dictam, adscribens ejus nominis vestigia etiam nunc extare in loco, qui sesquimillari distans Legionem, dicitur *Sollanco*. Illud autem memoria dignissimum est, quod ab hac urbe cœperit circa annum 1300 recuperatio Hispaniæ quam totam fere Maurorum & Saracenorum gens occuparat. Pelagius enim, ex regio Gothorum sanguine, Fafila Cantabriæ Ducis filius, ab Christiano Imperium majorem, qui in Montes Alturiæ confugerant, reliquiis Rex consalutatus, magna strage Maurorum edita, vix Regnum orsus, hosti Legionem eripuit: ibique sedem sui Principatus figens, novum Castellum, quasi propugnaculum adversus Barbarorum vim & incursiones, exstruxit: unde *Comites* deinceps *Castella* dicti, de quibus postea; rejectis autem Gothorum Regum Insignibus Leonem sumpsit Rubrum in albo Campo ferocientem, quo hodieque Reges Legionenses utuntur. Pelagium in regno sequutus est Fafila filius; hunc autem Improlem Alphonsum Catholicum, Petri Cantabriæ Ducis filius, ex genere Ricaredi Catholici Gothorum Regis oriundus: qui uxorem duxerat Ormisendam Fafila sororem unicam & hæredem. In Alphonsi familia posterisque Legionis principatus mansit usque ad Veremundum, Regem Legionis *XXIV*: quo, anno *CIX* sine successore defuncto, Sanctia Soror, Ferdinando Navarreo, Castellæ Regi nupta Legionense regnum ad Castellanum transtulit. Hic tres habens filios, *Sanctium* quidem Testamento Castellæ Regem; *Alphonsum* Legionis & Asturum: *Garciam* denique Galliciæ (quæ ab Conjugis Majoribus acquisita Comitatus ad illud usque tempus fuerat) & Portugalliæ nominavit. *Sanctius*, divisionis paternæ impatiens, fratres, *Alphonsum* quidem regno deturbavit. *Garciam* autem occidit. Quum jam *Sanctius* circiter sex annos regnasset, & ab Vellido per fraudem esset obrunctus: *Alphonsum*, qui Toleti apud Maurorum regem exsul vixerat, non solum Legionis, quod ex Patris voluntate obtinebat, recuperavit: sed & Castellæ, Galiciæ Portugalliæque regna est consequutus. Huic successit Alphonsum *VII*, Hispaniæ Imperator nuncupari meritis. Sed de his satis.

Castella Vetus, & Nova.

174

*Regio unde dicta.
Veteris Situs.*

*Solis fertilitas.
Imperium majorem.*

Urbs.

CASTILIA sive *Castella* (cui nomen ab Castello, quod Pelagius Rex, Legionem ab Mauris recuperata, ut Propugnaculum, contra hostes extruxerat) quondam *Bardulia* dicta fuit. Hanc duplicem faciunt Hispaniarum Delineatores, *Veterem & Novam*, *Veterem* circumdant ad Boream Asturia & Biscaia: ad Occasum Portugallia: ad Meridiem *Castella Nova*, Montibus qui fere per longitudinē Hispaniæ incedunt, intercurrentibus, ad Ortum Aragonia & Navarra. Regio fertilis Frugum, Vini, omnis generis Fructuum, Croci, & Animalium. *Castellæ* autem Regno tale legitur fuisse initium. Pelagius erepta rursus Mauris Legionem, Castellum quasi propugnaculum adversus Barbarorum vim extruxerat, cui qui Præfecti *Comites Castellæ* nuncupati, Regem Legionensē, ut Principem diu agnoverunt usque ad Ordonium 111, decimumquartum Aliturum, Legionisque Regem: qui quum Comites Procereque Castellæ per speciem Colloquii ad se evocatos obtruncasset: Castellani pessimo scelere indignati, projecto Regum Legionis jugo, ex suo corpore duos elegerunt Iudices Nunium Rafuram & Lainum Calvum: unum, qui Iuridicundo, alterum qui rebus Bellicis præflet: quorum Liberi horumque Posterii *Comites Castellæ* sunt appellati usque ad Sanctium Majorem Navarra Regem, qui quum bello fortis Cordubam & Toletum Saracenis eripuisse, Mauros omnes Navarra, Aragonia, Castellæ, Legionem, Portugallia, aliisque Hispaniæ locis exturbasset, totamque Hispaniam Christiano nomini restituisse, ducta Elvira Sanctii Castellæ Comitis filia, Garfiæque postremi Comitis Sorore & ex Asse hærede, se dotis nomine non Comitem, sed Regem Castellæ scripsit, Regnumque ad Ferdinandum filium, Legionis etiam Regno per conjugem Sanctiam locupletatum transmisit. Ferdinando successit filius Sanctius: huic frater Alphonsus: cujus filia Vrraca (nam Stirps mascula obierat) quum, post Raimundum Berengarium Tolosæ Comitem, Alphonso Regi Aragoniæ nupsisset, Aragoniæ, Castellæ & Legionis Regna fuerunt unita. Metropolis Veteris Castellæ *Civitas Burgensis*, vulgo *Bargos: Bravum*, putatur Ptolemæi. Urbs antiquissima, multisque rebus insignis, & inter primarias Hispaniæ merito referenda, C. L. sub se habens minorum gentium Opida: magnis, pulchris commodisque ædificiis passim adornata; Foris venalibus, Plateis, Vicis, Pontibus, Templis, Cœnobitiis, Annibus exulta: ob incredibile Incolarum cujuscumque ætatis, sexus, conditionis, industriam & diligentiam memoranda. Circumdant suam Metropolim jucundissimo commodissimoque situ: *Palentia*, ad Carrionis marginem sita; *Palantia* Plinio, Melæ, Ptol., & Appiano, *Pallantia* Straboni: *Peralantia* corrupte apud Antoninum. *Valdoledum*, Sedes olim Regia: locus in amœnissima Pisurgæ ripa, non Hispaniæ solum sed Europæ totius pulcherrimus: cui quæ Urbs anteponatur, non invenitur: agro beatus fertili: Forum ibi pulcherrimum amplissimumque: cujus ambitus 120000 passuum: quumque multis aliis de causis hac Opidum valde sit nobilitatum, multo tamen magnificentius illud reddidit inlusterrimus Philippi Regis Hispaniarum ortus: vulgo *Valadolid*: quod *Vallem Oleti* sunt qui interpretantur. *Pincia* Ptol. *Pincia* Ant. ut censet Clusius. *Smanca* Ant. *Septimancia*. *Cansora* Pt. *Sarabris*, ut Clus. videtur: quæ vitiose *Sabaria* apud Antoninum, *Sarabrim* tamen esse putant Florianus.

Florianus del Campo & Gomerius Opidum illud, quod vulgo vocatur *Foro*, Latinis *Taurus*, ad Durium fluvium. Non autem postremi hic visitur loci *Salmantica* Antonino & Ptolemæo, *Salmatis* Polyæno: *Salamanca* vulgo. Haud procul hinc ad fluvium, qui vulgo *Gada*, *Civitas Roderici* Comitis, *Ciudad Rodrigo*, quæ ut putant Vaseus & Clusius *Myrobriga* Ptol. Celticorum Opidum in Lusitania. Tendentibus hinc versus Meridiem occurrit *Coria*, *Caurita* quondam, ut scribit Clusius; *Cauriam* ab Latinis Iunioribus appellari tradit Andr. Schottus. *Cauriæ* versus Ortum ad nonam circiter leucam est *Placentia*, urbs pulcherrima: ceterique arborum fructus, nec non panis candidissimus maxime solent commendari & expeti: *Plazencia* vulgo. Habet *Placétia* sub sua ditione Opida amœnissima, in quâ est *Xavahicium* nemoribus superbiens, & *Pisaro* in Convalle jacens, velut altare, ut Marineus notat, in Testudine templi. Montes *Placentiæ* adjacentes, ab ipsa urbe *Verades* *Plazencia* cognominantur. Quæ *Avila* hodie, Ptol. *Olbula* nuncupatur, ut vult Clusius. Haud procul fontibus *Areva*, *Segobia* jacet, quæ Plin. & Anton. *Segovia*, ut hodieque, Pt. *Segubia*. Urbs est lanificio & aquæ ductu vifendo Romani operis nobilis: in qua, ut Vaseus scribit, illud memorabile, quod illic nemo conspiciatur ociosus, nemo mendicus, nisi qui per ætatem aut morbum opus facere non possit: quum nulli desit, unde victum querat, aut in quo se exercent. Quæ nunc *Aranda* ad Durium flumen, *Rbauda* Vaccæorum urbs est Ptol. in Hispania Tarraconensi: *Randa* Antonino ex emendatione Hieronymi Suritæ: nam antea *Randaclunia* cum altera mansionem mista legebatur. Quæ incerto scriptori *Exoma*, *Uxoma* Plin. est, qui addit nomen hoc crebro aliis in locis usurpari, *Uxama* per S in antiquo marmore legitur: *Osma* hodie dicitur. Reliquas nominatis a nobis adponendas Curiosioribus relinquimus. Sed hæc de urbibus & opidis sufficiant: ad Castellam Novam transeamus.

Regio.
Situs.
Soli fertilis.
Urbs.

Castella Nova, ad Septentrionem adhærens Veteri, reliquis lateribus clauditur Portugallia, Extremadura, Andaluzia, Granada, & Valentia. Abundat Tritico aliisque segetibus, ad utramque Tagi ripam sita. Metropolis Castellæ Novæ *Toletum*, ut Latini vocant: *Toleton*. Ptolemæo: hodie *Toledo*. *Toletanos* nominat Plinius: *Colonia Toletana* est in Nummis Augusti apud H. Goltzium: Serezolam etiam scribit appellatam fuisse Villanovanus ad Ptolemæum. Centrum est & quasi umbilicus Hispaniæ: Situs clivosi, inæqualis & asperioris, ascensus ambulationisque difficilis. Majorem partem alluit & contra hostes tuetur Tagus: qua Arcticum spectat Polum, muris munitum est validissimis Turribusque c. l. Nobilium ingens in hac urbe numerus: Cives admodum sunt industrii. Cum aliis amplissimis ædificiis, tum templo nobilitatur augustissimo, pulcherrimo, ditissimo. Multa Toleti Concilia leguntur celebrata: certe ultra septemdecim numerantur, quot alibi nusquam. Toletum, ut Matrem Reginamque suam veneratur *Madritum*, vulgo *Madrid*, Aeris situsque saluberrimi. Rebus omnibus abundans gratum nunc est Hispaniæ Regibus Domicilium. Non procul hinc *Villamanta* est: quæ ut volunt B. A. Montanus, Tarapha & Villano. *Mantua* est Pt. Carpetanorum in Tarraconensi Hispania opidum. Quæ vulgo, voce Arabica, Hispanis hodie *Alcala de Henares*, tam certo creditur *Complutum*. Ptol. ut latine etiam non aliter in publicis Actis & Monumentis audiat.

Situ

Situm est in loco plano, ad fluvium, quem *Henarem* vocant; rerum omnium quibus usus humanus indiget, eopia, suisque proventibus adeo abundans, ut nullis aliunde bonis opus habeat. *Segancia* Antonino inter Complutum & Cæsaraugustam medio fere itinere; *Sigüenza* nunc appellatur Varrerio & Morali iudicibus. *Alcantara* in ripa Tagi scribunt Varrerius & alii esse quæ *Norba Cæsarea* Ptol. *Norbensis Colonia* Plin. Opidum est insigni conspicuum Ponte, venerandæ & antiquitatis & majestatis. Quæ *Talavera* nunc, Livio *Eburam* nominari opinantur Beuterus & Moralis. Sunt hic etiam *Cuença*, *Caucenses* Plin. *Lebaxusa*, Antonino *Lisibissa*; *Castona la veja*, *Castulo* eidem Antonino. *Tagus* flu. Castellam novam irrigat cum aliis omnibus ac rivulis in eum concurrentibus: & in ea suos fontes habet *Anas* flu. nunc *Guadiana*. Sed de his satis, ad Opera publica venio. Quinta Madrito leuca versus Occidentem conspicitur magnificum illud & sumptuosum Monasterium S. Laurentii in *Escoriali* vulgo, Ordinis D. Hieronymi: Philippi I Hispaniarum Regis opus: quod merito certare potest cum *Egyptiorum* Pyramidibus, cum veterum Græcorum Romanorumque Templis, Theatris, Amphitheatris, Ludis, Circus: Thermis item, Balneis, Sepulchris; cum aliis denique variorum Regum & Principum Monumentis. Operi tanto vix quid est par, vix quid secundum. Frontispicium ejus, Occasum spectans, tribus superbit portis: quarum quæ Media primariaque in Templum augustissimum, Cœnobium, Collegiumque ducit, quæ ad dextram, in Officinas Monasterio consecratas; quæ ad sinistram in Domos Scholæ destinatas, Quatuor angulos totidem exornant mirabiles arte sua Turres: quas etiam duæ superant ad ipsius Templi pedem hinc inde fastu quodam consurgentes. Supra Ostium Templi magnificæ Stylobatæ Statuas sustinent ex Marmore Tophoque sex Israelis Regum, pedes altas xvii. Ad Septentrionem Palatium Templo aditum visitur, Regi Regioque Comitatu commodissime excipiendi paratum. Ad Meridiem variæ sunt Porticus: Hortus omnis generis instructus Herbis, Floribusque & plurimis ornamentis: Pomarium gratisimis confutum fructibus: item Nosocomium, Pharmacopolium, & alia. Quid superest? quid quid ibi occurrit, stuporem injicit spectanti: ideoque de iis, quæ dicenda restant, silere eum modestra præstat, quam jejune pauca in medium proferre. Est etiam Toleti celeberrimum Palatium ab Carolo v restauratum, novisque structuris regio apparatus exornatum: in quo, præter alia multa singularia, Machina visitur hydraulica, miro Itatorum ingenio fabricata, quæ ex Tago flumine, opera magnæ versatilis & excavatæ rotæ, aquas in fistulas & Tubos per canales in summitatem Arcis & Montis artificioso impetu cogit & impellit; ubi unum in locum & amplum receptaculum collectæ in varios arcis urbisque totius usus dilapsæ distribuuntur: quæ rivulos deinde & fontes hortis Magnatum ædibus, Balneis, Fullonibus, Civiumque necessitatibus abunde suppeditant. Academia hic duæ sunt, *Complutensis* omnium Disciplinarum Academia celeberrima, qua nobilitatum est Complutum ab Francisco Ximeno Cardinali, Archiepiscopo Toletano. Altera *Toletana* Academia florens, literarum & sapientiæ clarissima officina. Disciplinis omnibus Artibusque Mechanicis in urbe Toletano magnus honos: Lanificio Sericoque vitam quærunt hominum millia fere decem.

Flumina.

Opera publica.

Scholæ.

Opificia.

Z

Andalusia

Andaluzia, in qua Conventus Hispalensis, Gades.

Regio.
Nomen, & unde
deductum.

Situs.

Cœli temperies.
Soli fertilitas.

Imperium majorum.

Urbes.

Andaluzia Hispaniæ Bætica pars, nomen adepta dictaque quondam *Vandalia* putatur ab *Vandalis*, Germaniæ populis, quos olim ad hæc usque loca devenisse, multi memoriæ produnt. Sic igitur, ut nonnullis nomen penitus rimatis placet, *Andaluzia* appellatur quasi *Wendenheys*, *Vandalorum*, *Domus*. Marius Aretius *Andaluziam* vocatam augurat, quasi *Ante Lusitaniam*, mutatis nonnullis litteris. Ad Ortum habet Granatam, ad Septentrionem Castellam Novam, ad Occasum Pacensi Silvensique Dioecesebus & Ana Flumine terminatur: ad Meridiem Atlanticum spectat Mare. Hujus præcipua pars *Conventus Hispalensis*. Hic ab Ortu Cordubense territorium, ab Occasu Algarbiorum fines habet: quæ Septentrionem spectat, eam Lusitaniam ditionem attingit, quæ Magistratus S. Jacobi vocatur. Cætera vero Meridiem versus Gaditano Conventu, & Oceano clauduntur. Cœlum hic indulgens & felici quadam hilaritate & temperie ridens. Terraque in universo hoc tractu ad miraculum usque, Frumenti, Vini, Olei & omnis generis Frugum feracissima est, quibus longinquas & transmarimas provincias replet. Secundum Plinium Hispania, quacunq; ambitur mari Italiæ laudibus proxima: quod de ea Bætica parte potissimum intelligendum putamus, quæ ad Hispalensem Conventum spectat; est enim Oceano & Zephyri lenibus flabris exposita. Hæc igitur Regio insigni rerum omnium fertilitate luxuriat, eo nomine univèrsi Orbis provincias longe superans: eamque merito Plinius ante Italiæ laudes posuisset, nisi Homo Italus patriam anteferre voluisset. Hic etiam pecorum omnis generis magna copia, sed præcipue Cuniculorum. *Andaluziam* nomen a *Vandalis* habere supra diximus, quod hi a Gothis pulsi hoc loco sedes suas fixerint: quibus postea etiam ejectis, in Africam concesserunt. Res ita sese habet: Rodericus vicesimus quintus Gothorum Rex, in quo etiam Regium Gothorum nomen defecit, Comitum quendam Iulianum Præfectum constituerat Mauritaniam Tingitanæ: ejusque absentis interea Filii stuprum intulit. Quo pater audito, Saracenos, ex Africa evocavit, justissimum dolorem suum Regis vindicta satiaturus. Hi anno salutis DCCXIV Duce Muzamisso per angustias Preti Herculi ingressi, biennii spatio totam fere Hispaniam occuparunt, præter Astures natura loci munitos. Periere tantillo tempore utrimque septingenta hominum millia. Saraceni potiti Imperio, Christianorumque (quantum fieri potuit) Religione extirpata, Regna inter se varie partiti sunt. Primum fecere Cordubæ, quod ipsi vocavere *Abenabeticum*. Alterum apud Hispalim, Tertium apud Carthaginem novam: donec a Ferdinando III his locis pulsi Granatam concesserunt anno MCCXVI: & a Ferdinando VI penitus ejecti sunt anno MCCCXCIV. Metropolis est quæ *Hispalis* Plin. *Ispalis* Ptol. *Hispal* Silio, *Spalis* Gratiano, hodie *Sevilla*. Arias Montanus putat *Hispalim* nomen esse Pœnicum, ex *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planiciem seu virentem regionem significat. Alii, inter quos F. Tara. ad *Hispalim* Herculis Libyci filium, nomen conditionemq; referunt. Ridiculus hic ut in multis Isidorus, qui, quum ab Iulio Cæsare conditam, exq; ipsius & Romæ Urbis vocabulo *Iuliam Romulam* notasset appellatam, a *Palis suffixis* in loco palustri sic dictam memorat.

Vrbs ad Bætium Situ amœnissimo excellens, Ambitu magna, Forma fere totunda, Visu pulcra, Templis celebris, ædium pulcherrimarum frequentia exulta. Tam multa de hac Vrbe præclara commemorari possent, ut natum sit inde & tritum vetustate proverbium, *Quino ha visto Sevilla, no ha visto Maravilla.* Cum aliis felicis ingenii alumniis gaudet, tum Benedicto Aria Montano, nobilissimo & summo Theologo, plurimarum Linguarum cognitione stupendo. Testantur id Opera ab ipso edita, quæ summam ejus admirationem apud omnes excitant. Metropoli visa, reliquarum Urbium nonnullas indicabo, Ordinis incuriosior; sit tamen, ut quasque Metropoli suæ proximas primo loco. Offert se quinta ab Hispali leuca *Palatium* vel *Palantia*, quod vulgo *Palacios*, sic dictum ab Arce perantiqua, quam lateri habet adhaerentem. Via sitim, quæ ad S. Lucæ Fanum Tritumque Gaditanum ducit. Huic succedunt *Cabeza*, opidulum in Montium, qui in Meridiem Malagam versus se extendunt aditu situm: & Cabecis versus Libonotum ad tertiam leucam Opidum, quod vulgo *Lebriza*, *Nebriſſa* Ptol. Plinius *Veneriam* cognominat. Situm fuit olim inter Bætis æstuarium, hodie octo pass. M. ab flumine, oblimato siniferiore Alveo. Conditor perhibetur Liber Pater. Opidulum est peramœnum & pulcrum cum Arce perveteri, Agro undique beatissimo cinctum. Cive nobilitatum est *Ælio Antonio* Hispaniæ totius Ornamento. Quæ *Carmona* vulgo, *Carmon* Straboni est, *Carpo* Antonino, *Charmonia* Ptol. *Marchena* hodie, *Colonia* quondam, inquit Onuphrius ex antiqua basi, *Martia*. Situm est hoc Opidum in Colliculo quodam, ubique planities spectante. Sunt & Andalusiz Opida *Lora* ad dexteram Bætis ripam: *Axalita* vetustis Lapidibus, teste Clu. *Flavium Axalitanum* Amb. Mor. ex antiqua item Inscriptione, inter Hispalim est & Cordubam. *Mora*, olim Clusio *Arucii*, notantibus Plinio, Antonino & prisco Lapide. *Ossima*, *Ossona* Appiano, *Osson* Strab. *Ursi* Plin. cui & *Gemma* (forte *Gemina*) *Urbanorum*, *Ursa* in antiquis hujus loci Inscriptionibus: *Ursio* Hirtio. *Epora* ad Singulim fluvium hodie *Xenil* vel *Chemil*, Ptolemæo cluit *Astygis*, *Augusta Firma* cognominatur a Plinio: quod Opidum non adeo magnum hodie tredecim ab Hispali leucis visitur. Inter eandem Hispalim & Cordubam medio fere itinere, ad dexteram Bætis oram *Pena flor*, Ptol. putatur *Ilipula magna*, in mediterraneis Turdulorum, *Ilipa* cognomine *Italica* Plin. qui Hispalensis Conventui attribuit. Decimo hinc milliari ad ejusdem Fluvii ripam est *Corduba* Ptol. *Cordona* vulgo: Plinius *Coloniam Patritiam* tradit cognominatam, quod etiam ex antiquis Marmoribus probat *Moralis*. *Corduba* tanquam *Cor Bætis* dicitur Joanni Gerundensi. Alumnos habuit rei militaris gloria doctrinæque studiis præcellentes. Beata hodie est *Corduba*, præter alia multa bona, fertilissimis Agris, Hortis amœnissimis, Aquis etiam saluberrimis. Solum *Cordubæ* vocat aureum *Silius Italicus* lib. 111

Nec decus aurifera cessavit Corduba terra

Quinque leucis ab Corduba versus Meridiem *Mons est Major*, vulgo *Monte Major*, *Ulia* existimatur Pro. Turdulorum in Hispania Bætica Vrbs: *Ulia Antonini*. Decem ab Corduba milliariibus *Mons Aureus* est, *Montero* vocatur vulgo: *Epora* creditur Antonini. Male apud Ptolemæum, *Ebura* pro *Epora*, quum illa sit non Bætica, sed Lusitaniz: pejus autem *Ripepora* in vulgatis Plinii codicibus, ubi *Federatorum* cognominatur.

tur. Hispalim recurro, hincque per Palatium, Alcantarillæ Pontem, Opidaque Cabeças & Nebriffam, *Lucifipi* peto *Fanum*. Sic Latini videntur nominasse, quod Strab. lib. 111 sic nominat: quodq; appellatum etiam addit, *Lucem Dubiam*: hodie *S. Lucas de Barrameda*. Haud procul hinc quarta fere leuca versus Vulturum, Opidum est, quod Hispanis *Xeres de la Frontera* dicitur, quasi Hispaniæ ex hac ora vel initium vel terminus. Hoc Navigerius in Itin. putat esse quod *Asta* Liv. & alii: *Hasta* Anto. per adspirationem. *Astam* tamen Mor. scribit adhuc nomen retinere, vel locum illum esse, circa Guadaleten Amnem, qui vulgo *Masa de Asta*. Abrahamus Ortelius haud multum abest, quin submersam putet cum Insula Tartesso in Bætis ostio. Centum Itadiis a Bætis ostio distat *Chipiona* Opidum, Strab. lib. 111, *Capionis Turris*. Ad ostium Lethes fluminis, quod hodie *Guadalete*, vel Arabice *Bedalac*, Opidum est, cui nomen *Portus S. Mariae*, vulgo *Elpuerto de S. Maria*. Lethen transgressis occurrit cum aliis *Medina Sidonia*. Meridionaliora versus Fretum petentibus offert se *Comlium*, non ignobile Hispaniæ Opidum, sex leucis distans ab Gadum Vrbe: illustrissimo *S. Lucæ*, qui & *Medinæ Sidoniæ*. Duci parens. *Comlium* habetur ab Georgio Austriaco apud Or. *Carteia* Pto. *Tariffam*, quam *Carteam* quidam opinantur, ex Tartesso corruptam si quis dixerit, non admodum pugnandum videtur. Non procul inde *Vegetum* est, vulgo *Veget*: Opidum exiguum quidem, sed situ opereque clarum: Colli quem latissima undique planities cingit, impositum: adeo ut inde circumquaque prospectus pateat, quousque oculorum acies extendere se potest, tam in lætam laxamque planiciem locaque compascua, versus Solis exortum: quam in Africæ Montes & oram circa Meridiem: nec non in vastum & tumultuosum Oceanum versus Septentrionem & Occidentem. Hic in Caurum iter flectentes obviam habent *Mundam*. Sic nominat Opidum Plinius, quod hodie vulgo *Monda*. Putant tamen alii antiquam *Mundam* esse, quæ hodie *Ronda Veja*: *Mondam* autem, cujus antea memini, duobus inde milliariibus extructum fuisse ab Arabibus, prisco retento nomine, uti mos illis. Sunt autem in diœcesi Hispalensi innumera Monachorum & Virginum Vestalium Monasteria. Longum sit etiam Xenodochia recensere, cum in una Hispali tantum ultra centum viginti numerentur egregie dotata, ut multa octo millibus aureorum, nonnulla quindecim millibus annuis locupletata sint. Est vero Hispali ædificiis sacris & templis omnium Hispaniæ urbium ornatissima; inter quæ templum Mariæ sacræ, quo nullum habet Christianus Orbis excellentius, si operis amplitudinem & majestatem sacra quadam hilaritate & pulchritudine venerabilem & turrim summæ celsitudinis, è qua ad lætas horas signum datur, editissimo & operosissimo fastigio admirabilem spectes, unde in universam urbem & latissime circumjacentes campos jucundissimus prospectus est. Quid Regiæ Arcis ornamenta vere Regia describam? qua nullam elegantioris structuræ, aut gratioris Hispani Reges habent. Quid sumptuosa Ducum, Comitum & illustrium procerum palatia: quid amenissimis fontibus & viretis ornatas civium ædes memorem? Præterea antiquos aquarum rivos longe per arcus in varias urbis regiones derivatos, & recentiores S. P. Q. H. ingenti sumptu & industria ad Herculanæ vulgo dicta; Columnas deductos & publicæ voluptati dicatos; palustri & uliginosa vastissimæ amplitudinis area, confitis arboribus, in pulchrum viridarium reformata, & latis spatiis in Circi speciem addecursiones & inambulationes relictis.

Regio.

Unde dicta.

Situs.

Cæli temperies.

Solifertilitas.

Imperium majorum.

Valentia appellationem a sua Metropoli assumpsit, Emporio nobilissimo, venerandæque Antiquitatis. Ad Meridiem Murciam respicit: ad Occasum utramque Castellam: ad Septentrionem Aragoniam: ad Ortum littora ejus pulsat Mare Internum. Fruitur Aere temperiore, ac clementiore Cælo, atque beatiore quam ulla alia Hispaniæ pars: imo tanta Cæli temperie ac Zephyri lenitate Regnum Valentia gaudere tradunt, ut quocunque tempore, etiam Nativitatis Iesu Christi festo, & Ianuario florum manipulos Incolæ manibus gestent, sicut aliis in locis Aprili & Majo fieri videmus. Magna hujus regionis præstantia, omniumque rerum, ut Sacchari, Vini, Olei: item Tritici, Orizæ variorumque Fructuum fertilitas, & copia. Habet & Argenti fodinas, in loco quem *Buriel* dicunt, inter Valentiam & Dertosam. Reperiuntur & Lapidis aureis venis lincolisque interflincti, in loco, qui *Asoder* nominatur. Ad Promontorium *Finistratum* sunt Ferri Mineræ: circa Segorbiam Lapidicinæ vestigia, è quibus Romam devecta olim Marmora. In *Pucento* Alabastrum effoditur. Passim Alumen, Rubia, Calx, Gypsum. Valentiam urbem diu Mauri tenuere longa ducum serie: oppugnata sæpe ab Aragonum regibus, donec Rex James post longam obfidionem tandem ejus potitus est, ducemque *Zaen Maure* cum quinquaginta Maurorum millibus coëgit urbe cedere & *Deniam* confugere, auro, argento, armis aliaque supellectile eodem asportata. Desertam hoc modo Valentiam Rex Jacobus colonia missa colere iterum cœpit. Coloni fuere Cataloni & Aragones, ductoribus *D. Berengario Palatol* Episcopo Barcelonensi: *D. Vidalo Cavellia* Episcopo Huescano: *D. Petro Ferdinandes d' Acagra* & *D. Simone d' Urra Equitibus*. Hi totam urbem inter colonos novos distribuerunt habita dignitatis cujusque ratione. Legibus etiam novis Republicam ornarunt. Inscripta eo tempore trecenta octoginta quatuor capita familiarium. Cæterum Regni titulum hæc Regio accepit circa annum salutis septingentesimum & octuagesimum octavum, ut Ortelius ex Petro Metinensi, & Petro Antonio Beutero scribit. Historia sic habet: Hisen Rege Cordubæ mortuo ei filius Alca nomine sub annum Christi *1111* successit, cujus patruus Aodala Valentia Dominus ex Taviar ad se vocavit alium suum fratrem, cui nomen Culema exheredatusque fuerat. Hi duo fratres magnis copiis adunatis profecti Cordubam, nepotem regno expellere conati sunt, prælio autem victi, Aodala fuga sibi consuluit, Valentiamque reversus est. Mauro venerit, ut Aodala se Valentia Regem scriberet: Culema autem quolibet mense, ex redditibus Valentia mille Moradini (pecuniæ genus erat) instruendæ mensæ & adhuc quinque Moradinorum millia ad res necessarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum Aodala assensisset, primus se Valentia Regem compellavit. Valentiam habitasse quondam præter alios deprehenduntur *Heditani* Ptolemæo forte non alii ab *Sedentanis*: *Biscargitanis*, sic ex membranis legitur apud Plinium. Metropolis ipsorum *Biscargis*, cujus mentio in Nummo Germanici Cæsaris, teste Hub. Goltzio: videntur pars fuisse Heditanorum, quum in iis *Biscargin* nominet Ptolemæus. *Leonicensis* Plinio: quorum Metropolis *Leonis* etiam a Ptolemæo in Heditanis collocatur.

(contestant)

Urbes.

Contestani Ptol. a quibus *Contestania* Hispaniæ Tarraconensis Regio apud Plinium : horum memoria servatur hodieque in Opido *Contayna*, vel ut aliis effertur *Contentaina* ad fontem ejus amnis, cujus ostio adpositum videtur Opidum *Olva* contra Pytiusas insulas. *Lusones*, quos ad Iberum fluvium ponit Appianus in Ibericis, Numantinis vicinos : ad Tagi fontes pertingere scribit Strabo. *Lobetani*, quorum Metropolis *Lobetum*. Ptolemæo : quam Beuterus scribit antea *Turiam*, postea *Averazin*, tandemque, ut hodieque, *Albarraz* in dictam, *Torbolea* Appiano in Ibericis, Saguntinis vicini, a quibus *Turbula* Ptolemæo, *Torres* hodie fortean. *Celtiberos*, ut eos appellant Plinius lib. 111 cap. 111, Pomponius Mela lib. 111 cap. 1 cæterique Latini; qui *Celtibera* Ptolemæo, quidam Castellæ Veteri adscribunt, plerique Valentia. Inter Regni hujus urbes *Valentia*, *Valencia* vulgo, primaria est ac sedes Episcopalis, Regi Romo primordia sua fert accepta, ut scribit Vazæus atque alii, quam ab eo Romam appellaram, Romani multo posteriori amplificatam & nobilitatam Valentiam appellarunt, vocabulo idem significante. At Refendio hæc fabula videtur, qui eam a Lusitanis cæterisque Viriati militibus conditam & nominatam tradit. Sita est in intimo Sinus Sucronensis recessu ad dextram fluvii Turia ripam. Hæc Moribus & Institutis clara; Disciplinis liberalibus exulta; Mechanicis artibus nobilis; magnis Ingeniis felix; Pacis Concordiæque Cives inter servandæ studiosissima; multorum Equitum splendore illustris; Mercatorum commerciis dives. Silentio non prætereundum quod de Valentinis notat L. Mariæ Siculus; iis in more positum esse singulis annis, festo D. Matthiæ, fufis precibus factisque obtellationibus, ad locum supplicii destinatum ire, ibique Damnatorum corpora, sive suspensa sint, sive humi jaceant, suscipere, ossaque sparsa colligere; mox autem omnia feretris imposita ad commune Civibus omnibus sepulchretum deveda honorifice, Sacrificiis Orationibusque peractis, terræ mandare. Memoriae prodit Petrus Medinensis esse in hac urbe supra decem millia puteorum Aquæ Vivæ. Stetit olim ad ripam Turia sinistram, hanc procul Valentia (Strabo lib. 111, Pliniusque 111 cap. 111, mille passibus ab Mari separant) *Saguntum* Heditanorum urbs Ptolemæo: *Saguntus* Straboni, *Zacynthus* Stephano: *Secundum* & *Secunium* vitiose apud Antoninum. Hodie putatur a plerisque *Morvedere*, sic dictum, ut quidam censent, ab *Muris Veteribus*. *Zacynthorum Colonia* facit Appianus, quidam *Saguntim* Herculis filium conditorem opinantur : sunt & qui ab *Sagis Ibericis* nomen accepisse volunt. Situm describit Silius Italicus lib. 1. Sagunti Muris Cæmenta tribuit Livius lib. xxxi quæ calce durata erant, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere. Constat ex Plinio Saguntinos olim coluisse Dianam, eodem ab Zacynthis ipsorum Progenitoribus, advectam: annis ducentis ante excidium Trojæ. *Saguntus*, fide & arumnis inculta, Pomponio Melæ. De expugnatione urbis nobilissimæ cladeque, quæ ob admirabilem constantiam, & egregiam in Romanos fidem incidit in annum ab V. C. 15xxxv M. Livio Salinatore, L. Emilio Paulo COSS. consulendi Livius lib. xxxi, Polybius lib. 111, Orosius lib. 4 cap. 14, Eutropius lib. 3, Florus lib. 2 Histor. Rom. cap. 6, Silius Ital. lib. 1, Valerius Maximus lib. 6 cap. 6, Augustinus lib. 3 de Civit. Dei. cap. xx, Auſtor de VV. Illust. cap. 42, Emilius Probus in Annibale, Cicero in Philippicis, & qui non.

Nor

Non ignobilis in Valentia loci sunt hodie; *Segorbia*, *Segobriga* Ptolemæo & Straboni, uti placet Vafæo, Clusio, Taraphæ, Emanuelli Enrico, & aliis: *Segobrigam* habent Nummi Augusti. Incolæ Plinio *Segobricenses*; eos in capite Celtiberiæ ponenti. *Segobriga* tamen Morali cenfetur *Injefta*, vel *Cabeça el Griego*: cujus fententiæ eft & Ioannes Mariana. Hieronymus Surita, ubi fuerit *Segorbia*, dicit fe ignorare. *Segobrica* meminit antiquum Marmor, quod Tarracone. *Denia*, *Dianium* (ut volunt Florianus, Moralis, Clufius) apud Ciceronem & Plinium, qui *Stipendarium* cognominat. *Incibilis* Livii: quæ *Indibilis* Frontino, ubi Annonem Carthaginensium Ducem ab Scipione fugatum narrat, *Chelva* cenfetur Floriano fubdubitanti tamen. *Illici* Plinio, *Ilicias* Ptolemæo, *Illice* Pomponio, *Ilce* *Colonia* nummis, *Illicitani* etiam Ptol. (unde *Illicitanus Sinus*) hodie aliis *Alicanta*, aliis *Elche*, quod propius accedit. *Belgida* Celtiberiæ urbs nomen adhuc retinet. *Leria*, quæ & *Hedeta* Ptol. (unde *Heditani populi*) *Liria* hodie eft Clufio & Morali. *Olivete* *Orcelis* Ptolemæi Floriano, *Horivela* & *Oriola* Gomecio eft & Clufio; *Zamora* Nebriffenfi, *Bigerra* Livii & Ptolemæi; hodie *Bejar* Beutero & Vafæo; Clufio *Villena* eft. Quæ *Setabis* Strab. vel *Setabis* antiquis Lapidibus, teftè Clufio; hodie Floriano iudice, *Xarva* cluit. Fluvios habet *Flumina*. hæc Regio multos, inprimis vero *Turiam*, quem Pomponius *Duriam*, *Doviam*, Ptolemæus nominat. Incolæ Arabicam vocem *Guetalabiar* fervarunt, quæ vox aquam puram fignificat. Magnas hic fluvius commoditates, *Montes*. locis per quæ fluit adfert. Eft & *Sucro* fluvius, *Xucar* novo nomine dictus. E montibus hic oritur *Orofpedanis*. Habet Valentia duos Montes, quibus nomen *Mariola* & *Penna golofa* (Rupem cupedinariam Latine dices) in quos, quum Stirpibus rarioribus Herbisque variis abundant, quotidie magnus Medicorum & Herbariorum numerus ex diverfis Hispaniæ partibus confluit, Nunquam non rari quid ibi fe offert. Valentia urbs antiquitate venerabilis eft, ibique ad noftram ætatem multa perdurant antiqua marmora, Romanis infcriptionibus infulpta, quarum quædam videri apud Beuterum, Ambroffium Moralem, Hotomannum in Cafaris Ephemerides, & alios, poffunt. In urbe Sagunto nunc *Morvedre* Theatrum & fcena, atque multa Antiquitatis veftigia, ut *Sculptra* Sergiorum, *L. Galbæ*, *Sergii Galbæ* & aliorum ejus gentis, ex quorum Lapidibus conftructum eft *Cœnobium* fratrum *Trinitatis*. Academiam habet Valentia celebrem. Præter hanc in regno Valentia eft & *Academia Gandaina*, quam non ita pridem erexit Illuftriffimus Gandiæ Dux, ut ibi præcipue Patres Societatis Iefu, ad quam feipfam quoque contuliffe fertur, philofopharentur. Valentia quod ad adminiftrationem Reipublicæ attinet, facile omnes antecedit Hispaniæ Civitates. Ager hujus urbis maxima ex partea Gête è Mauris oriunda, & paternum five avitum fermonem ac fere vitæ morem adhuc retinente, colitur. Illud autem non omittendum quod *M. Tullius* in Valentia laudem protulit oratione in Verrem ultima: *Valentinorum* (inquit) *hominum honeftiffimorum teftimonio*. Multum Byffi in regno paratur. *Valei* & *Valentia* commercio (ut fcribit *Olivarius Valentinus*) *mercatorum maximo*. Nam inde exportatur vario & multa mercis, inprimis holericæ tela fere omnium colorum & fila ferica ex vermibus, panni optimi in Infulas *Balares*, & *Siciliam* & *Sardiniam*, & ii panni vocantur contracti; exportantur inde *Oriza*, *Saccharum albedine admirabili*, *irva paffæ* & *Ficus*, nec non & fructus *Saccharo conditi*. *Mercimonia*.

Aragonia & Catalonia.

Regio.
Unde dicitur.

Situs.

Soli qualitas.

Imperium majorem.

Urbes.

Aragonia vel ab *Aurigonibus*, Hispaniæ populis teste Laurentio Valla; vel a *Tarracone* antiqua civitate, ut Antonio Nebriffensi & Vafæo placet, nomen accepit. Alii ab *Aragone* fluvio qui illic ortus Iberum influere perhibetur. Nonnulli ab Herculis *Ara Agonalibusque* Ludis derivant: quod si verum, mirum tam altum obflinatamque apud Veteres scriptores de *Aragonia* esse silentiū. Huic Regno adhaerent ad *Carrum Navarra*; ad *Vulturnum Catalonia*; qua *Africo* exposita, *Castiliam* spectat, qua *Aquiloni*, *Pyrenæos* habet montes. Regio ut plurimum aspera, & sicca est, maxime versus *Pyreneum*, unde ad multum itineris spatium nullæ habitationes reperiuntur: sunt tamen hic *Valles* nonnullæ feracissimæ optimi *Frumenti*, aliorumque; *Fructui*, quæ mirum in modum ab aquis adjuvantur. Hujus Regni primum Regem omnium *Scriptorum Calculi Rationum* faciunt. Hic factus est Rex *Aragoniæ* anno *Chrilli 1151*. Sed de *Origine Regni Regumque Aragoniæ, Valentæ & Catalonia*, a quibus & quomodo initium habuerint; deque *unione eorum*, legendi *Rodericus Sanctius Historiæ Hispanicæ Parte 1. cap. 111*, *Lucius Marineus Siculus lib. 111* de *Regibus Hispaniæ* & alii. *Metropolis & Regni caput Casaraugusta* *Plinio* aliisque, *Cæsarea Augusta* *Ptol.* Nominatur sæpe in *Nummis Veterum*. Hodie *Carragoça*, *Academia nobilis*. *Conditorem* ejus ferunt *Iubam Mauritaniam Regem*, & ab eo *Saldybam* appellatam, quasi *Iuba Domum*: postea vero, priore repudiato nomine *Cæsaris Augusti* nomen illi fuisse inditum. Sita est in *ripa fluminis Iberi*, loco plano, ex quo *Iberus* insigni ponte lapideo longoque (cujus etiam *Strabo* facit mentionem *lib. 111*) trajicitur. *Urbis* autem *situs Soleæ Calcei* formam refert. *Portas* habet quatuor ad totidem *Mundi partes* spectantes. *Validissimis muris cincta*, crebrisque *Turribus* probe munita, in hac urbe *Reges Aragoniæ* ab ejus *Archiepiscopo*, qui *Primus Regni*, *Diadema soliti* accipere *Civitates reliquas*: *Oscæ* *Latinis*, *Ptol. & Plutarcho* in *Sertorio*; hodie *Huesca*: *Cives* ejus *Oscenses* *Cæsari* nominantur: *Oscensis Argenti* meminit *Livius lib. 22*: *Estoscæ* mendose vocatur *Velleio Paterculo*, ubi *Sertorium* in *interemium* scribit. *Tyriffona* *Civitas* apud *montem Caci*, quam a *Tyris* & *Aufoniis* conditam fuisse nonnulli opinantur. *Sacca*, jacens in *convallibus*, *Iaccetanorum* quondam *sedes*, *Calajuta*, in *campestri loco*, ex *ruinis* nata *Bibilitanis*, quæ cum multis aliis *Antiquitatum monumentis*, medio *Milliar* in *Hispanico* ab hoc *opido* hodie *visuntur*, in *Colle*, qui vulgo *Bambola* vel *Baubola*. *Cingitur Mons* ille in *orbem* fere ab *Salone* *flumine*, quem *situs* *Bibilibi* tribuit *alumnus* ejus & *Civis* (vide *lib. 1* *Epigr. 111*.) *Valerius Martialis lib. 10* *Epigram. 111*. Sic *Paulinus* ad *Antonium Bibilonem* acutis *scopulis* pendentem *prodit*. *Bilbis* *Ptol.* corrupte. *Augusta* *Bibilibi* cognominatur *Martiali*, quemadmodum & in multis *Veterum Numismatum Inscriptionibus*. Sunt & alia *Aragoniæ* *Opida*: *Barbastrum*, *Arcubus* *ferreis* *nobile*: *Bortina* *Ptol.* *Bortina* *Antonino*, ut nonnulli censent. *Monsonium* in *Regni* *situs* *umbilico*, ad *Cingæ* *ripam*, cui *Collis* *imminet*, a quo *nomen* *Opido*: *Conventibus* *Regnorum* *Aragoniæ, Valentæque & Principatus Catalonia* *celebris* *sedes*: *Vulgo* *Monçon*, *fertilis* *agri & aprici* *situs*.

Fraga

Fraga, inter Ilerdam & CasarAugustam: *Gallica Flavia* Ptol. *Gallicum* Antonino, ut Varrerius censet: Alii *Gallicum* locant, ubi nunc *Zuera*, in cuius agro vetustorum Pavimentorum vestigia visuntur. *Gurra* olim *Forum Gallorum*, Antonino inter *CasarAugustam* & Pyrenæos. *Ajérbium*, in cuius solo quondam stetit creditur *Etbellinum*, Antonino cum aliis nominatum. *Urgella*, *Orgellum* Aimonio, *Orgia* forte Ptol. Opidum haud procul Sicoris fonte. Fuerunt & alia Opida, sed quæ diruta, quorumque nulla hodie vestigia. Inter illa non ignobilis *Calagurris Nassica*, alia ab ea quæ in Navarra. Cives ejus *Calagurritani* nominantur ab Cæsare 1 belli civilis Commentario: eoque corporis sui custodes habuisse Augustum notat Suetonius in ejus vita cap. XLIX. Plinius *Nassicos* cognominat. Fluvii hic sunt *Iberus*, *Gallego*, & alii.

Catalonia.

Regio unde ducta,

Situs.
Soli gualensis.
Urbes.

Catalonia vulgo *Catalunna* sequitur. Nomen illi impositum putat Volaterranus ab Gothis & Alanis, scribendamque esse *Gothalaniam*. Beatus Rhenanus lib. 1 Rer. German. *Cattalaniam* arbitratur appellatam ab Cattis & Alanis, qui junctim in eam Hispaniæ portionem proruperunt. Alii ab Castellanis, antiquis Hispaniæ populis, qui hisce locis sua habuerunt domicilia, denominatam judicant. Sunt etiam, qui nuncupatam *Cathaloniam* tradunt ab Othogero Cathalone: de quo multa præter alios, Marinus Siculus lib. 1 x de Reb. Hisp. & L. Valla de Ferdinando Aragon. Rege lib. 1. Hæc Pyrenæis montibus, Mari Mediterraneo, fluminibusque Ibero & Cinga terminatur. Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis fructuam quam frugum abundans, & silvestrium quam domesticorum. Metropolim habet hodie *Barceloniam*, urbem pulcherrimam, quæ in Maris Mediterranei littore sita meram redolet antiquitatem, complures servans rei probandæ lapides vetustos. Conditor ejus fertur a plerisque Hispaniarum illustratoribus Amilcar Barcha cognomine, filius Annibalis Carthaginensium Ducis: qui victa classe, a militibus in crucem fuit sublatus: pater autem Annibalis, magni istius Imperatoris: *Barcinon.* Ptol. *Barcinus* Paullino: *Barclona* Iornandi. *Faventia* etiam quondam, teste Plinio. Laudat hanc Urbem multis verbis Marinus Siculus Rer. Hisp. lib. x i i r, qui & situm ejus describit lib. xv. Fuit olim multo minor, quam hodie conspicitur, ab littore maris uno fere stadio remota. Habebat portas quatuor, quæ totidem Mundi plagas spectabant, æquo fere omnes spacio inter se distantes, quæ adhuc in ipso pene umbilico urbis visuntur: cælata gerentes Capita Bubula, altæ pacis, ut nonnulli volunt, & quietæ agriculturæ symbola. Lapsu temporis bis prævalidis muris superbisque turribus est cincta, inque tantam paulatim magnificentiam excrevit, ut multo merito Caput hodie censeatur Catalonia. De Barcinonis Comitibus, eorumque origine consulendi Rodericus Toletanus lib. v i de Reb. Hisp. cap. i i i, & L. Marinus lib. 1 x. Sequuntur hanc *Tarraco: Tarracon.* Ptol. & Strab. *Tarragona* hodie. Urbs olim tam celebris, ut potiori Hispaniæ parti nomen dederit. Maritimarum opulentissima Melæ lib. 11. *Viqua*, *Vicque* vulgo, vel *Vich*: *Ausa* Ptol. *Authetanorum* Urbs, *Girona*, *Geronda* Plin. & Ant. *Tortosa*, quæ *Dertosa* Pt. *Dertosani* Populi apud Plinium *Lerida*

Lerida, quæ Ptolemæo, Steph. & aliis *Ilerda*, Ilergetum Vrbs. Situs ita delineatur ab Lu. lib. 4. bel. Phar.

*Colle tumet modico, lenique excrevit in altum,
Pingue Solum tumulo; super hunc fundata vetusta
Surgit Ilerda manu: placidis pralabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus annes:
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernas passurus aquas.*

Emporia Silio lib. 111. Polybio lib. 111, & Ptol. *Emporium* Stephano: *Empurias* vel *Ampurias* vulgo. *Blanda* Pomponio & Ptol. *Blanes* vulgo, ut voluit Benterus, Florianus & Navagierus. *Marresa*, quam Florianus, *Athnagi-*
ans ab Livio vocati censet *Rosa*, *Roses* vulgo: *Rhoda* Livio: *Rhoda* Stephano, *Rhodope* Str. *Rhodopolis* Ptolemæo. *Coli-*
bra, *Iliberis* Ptol. Livio & Plin. vicus magnæ quondam Vrbs, & tenue magnarum opum, addenti, vestigium; *Cli-*
berre Tabulæ Peutingerianæ. Alii tamen *Iliberrim* non *Colibræ*, sed aliud *Opidi* volunt: *Salsulas* Poldus: *Eunam*
Olivarius: *Illam* Mercator. Fuit &, ubi nunc *Catalonia*, quondam *Julia Libyca*: *Cimniana* Antonino; *Deciana* Ptol.

Sed de Hispania quæ dicta sunt hæcenus, sufficiant. Nefas sit autem non adscribere, Coronidis quasi loco, præclarum hominis Galli de Hispania Testimonium: quo quidquid in ejus laudem & commendationem hucusque a nobis variorum indicio prolatum, tanquam per *Anacephalaosin* succincte nervoseque repetitur. Gallus cujus meminimus, Latinus est Pacatus, qui Panegyricum doctissimum scripsit Theodosio Imperatori, Hispano. In eo sic inter alia loquitur: *Jam profecto constabis, eum Principem declaratum qui & ab omnibus legi debueris & ex omnibus. Nam primum tibi mater Hispania est: Terris omnibus Terra felicior: cui excolenda atque adeo ditanda & impensus, quam ceteris Gentibus supremus ille Fabricator Rerum indulset, quæ nec Austrinis obnoxia estibus, nec Ar-*
hois subjecla frigoribus: media sovetur Axis utriusque temperie: quæ hinc Pyrenæis Montibus, illinc Oceani estibus, inde Tyrrheni Maris litoribus coronata, Natura solertis ingenio, velut alter Orbis includitur. Adde tot egregias Civitates, adde culta incultaque omnia, vel Fructibus plena, vel Gregibus: adde auriferorum opes Fluminum; adde radiantium Metallæ Gemmarum. Scio Fabulas Poetarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus attribuisse miracula, quæ dum sint vera, sint singula: nec jam excutio veritatem: Sint (ut scribitur) Gargara proventus lateritici; Menavia memoratus Armeno: Campania censeatur Monte Gaurano: Lydia prædicetur Amne Pactolo: dum Hispania uni quidquid laudatur, adsurgat. Hæc durissimos Milites; Hæc expertissimos Duces, Hæc facundissimos oratores, Hæc clarissimos Vates parit: Hæc Judicum Mater, Hæc Principum est: Hæc Trajanum illum, Hæc deinceps Hadrianum misit Imperio: Huic te debet Imperium. Cedat his Terris Terra Cretensis, parvi Jovis gloriata cunabulis; & geminis Delos reputata Numinibus; & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidens constare nescimus auditis, Deum dedit Hispania quem videmus.

Aa ij

QUANDO

Lectori.

QUANDOQVE IDEM nobis solis nati non sumus, sed quantum quisque potest ad commune bonum, tantum a beneficentissimo generis humani conditore & parente ab illo exigitur, justum existimavi opus hoc Geographicum, cujus hic partem damus, ad Reipublicæ utilitatem quam possum maxime accommodare. Est autem Geographia in legendis historiis iisque retinendis facilius notiorque usus & utilitas, quam ut meo documento aut commonestratione sit opus, sed alia est ejus & multo præclarior dignitas, si recte quo valet dirigatur, nimirum ad Politici Regiminis cognitionem plurimum conferet, si locorum non situs tantum, sed & natura sive legitima conditio describatur, quod alioqui etiam Geographi officium postulat. Nam ut suæ professioni non satis facit Pictor, qui hominem aliquem juxta membrorum proportionem delineat, verum neglectis coloribus & Phisionomicis signis ejus naturam & affectus non prosequitur, ita veluti mortuum cadaver Geographicum figurabit, qui locis tantum juxta suam symmetriam positus, nullam eorum ad invicem rationem politicam assignaverit. Quapropter hoc summopere curandum duxi, ut quæ in singulis regionibus est dominiorum locis appendencium natura & ordo, eam convenienti distributione ipsi tabulis præfigam, quo politicæ distributionis & rerum publicarum studiosis aliquid nostra conferre possint. Quod si in multis sit imperfecta & deficiens, aut etiam alicubi erronea conscriptio nostra, non mire ris Lector: non enim Rerump. formæ per singulas ditiones scriptæ extant, neque mihi eas passim peruestigare est integrum, sed quatenus ex historiarum inspectione deprehendere potui, saltem formam aliquam & rudimentum politici status collegi, unde rei propositæ, rationem & ordinem intelligas, ac quod in tua regione deerit supplere possis, & castigare, quod si facere non gravaberis, ac mihi communicare placuerit, tuo id nomini atque honori in calligato tabulæ frontispicio acceptum referam. Idem si quisque in sua patria præstiterit, nemo credat quantum emolumenti studiosis omnibus ex Geographia sit accessurum.

Itaque cum tria præcipue sint in administratione regnorum, principatuum, & provinciarum consideranda capita, videlicet, Status Ecclesiasticus, Politicus & Iustitiæ iurisque administratio, primum sub regionis in tabula descriptæ titulo, quot in ea regione sint status politici membra recensebo juxta earum dignitatis ordinem ibi observatum. Deinde in nobilium, locorum distinctione (quando penes nobilitatem præcipuum est regimen) eos locos primum enumerabo qui Principi sunt feudales, deinde & liberos, idque ordine a summo nobilitatis gradu descendendo veluti Ducatus, Comitatus, Baronias, Dominia. Tertio in quas Præfecturas regio sit divisa. Atque his tribus politicum statum sufficienter declaratum iri existimo. In Iustitiæ administratione notandæ erunt diœceses juridicæ, superioresque Senatus ad quos fit appellatio. Denique in Ecclesiastico statu primum Archiepiscopi, si qui sunt, tum eorum suffraganei Episcopi, & qui præterea aliis suffragantur ordine ponendi erunt. Hæc omnia enumerare studium quidem est, verum cum deficiente materia

teria in paucis id detur, præstabo, quod potero, ut saltem patriæ cultores ad meliora perfectioraque provocem. Singula autem loca numeris designabuntur, ut in subsequenti tabula continuo inveniri possint, prior numerus gradus & minuta longitudinis continebit, qui in latere Boreo aut Meridiano, Tabulæ quærentur, posterior latitudinis numeros habebit, in Occiduo aut Orientali latere quærendos. Ab horum terminis, hinc meridiani, inde paralleli latitudinis ductu ad communem eorum sectionem & locum propositum pervenies. Quæ vero in generalium tabularum indicibus sunt, eorum situm inde petere oportet. Quod si quæ nomina in subjecta tabula non reperiantur, id Chorographi qui eam prior delineavit factum est vitio, propter quod principatum & dominiorum designatio omittenda non erat.

Quoniam autem penes nobilitatem est regionum dominium & regimen, utile & jucundum est ejus gradus ordine, & proprias cujusque condiciones internoscere. Summus ejus gradus est Imperatorius aut Regius quem ordine subsequuntur Dux, Comes, Baro, Tribunus militaris, quem *Banderheer* vocant Belgæ, quasi *Ben-* de hoc est Turmæ, quam sub suo *Baniere*, hoc est signo equestri ducat, Dominum. Post hunc est Eques auratus, sive equestris ordinis dignitatem adeptus, quem Galli *Chevalier*, Belgæ *Ridder* vocant. Postremo loco est *Escuyer*, id est nobilis scutatus, qui insignia quidem nobilitatis gestat, verum ordinis dignitatem publicam necdum assecutus. Iam Comitum tres sunt gradus, qui in primo est a Gallis *Visconte* dicitur, hoc est, ut opinor, Procomes, aut Princeps Comes, qui cæteris apud ducem suum dignitate & privilegiis præstat, quem Lodovicus Guicciardinus Burgravium hodie dici vult. Et fieri potest hunc Comitum ordinem eo diminutionis dilapsum esse, sed principio excellentior fuit ejus dignitas, ut mox ejus descriptio indicabit. In secundo gradu est Provincialis Comes, *Landgrave* Belgicæ. In tertio Marchio, *Marckgrave*. Hi sunt præcipui Nobilitatis gradus atque ordines, sed quæ privilegiis magis quam regiminis forma distinguuntur. Ejus porro ordinis quem recitavi legitimas differentias & condiciones, quemadmodum in Gallico quodam libello, inscripto: *La division du monde* inveni tradam, ab ima nobilitate aliorum graduum creationem deducens, unde illorum proprietates & regiminis ordo elegantissime elucescunt.

Eques auratus, inquit ille, sive *Chevalier* ex scutato nobili, ex *Escuyer*, sic creabitur. Si diu hic bella secutus arma exercuerit, pluribus conflictibus interfuerit, atque unde ordinis statum honeste sustinere possit habeat, sitque ex magna, insigni ac divite familia, tum in aliquo conflictu duci exercitus aut strenuo & generoso equiti petitionem suam significabit, & finito conflictu ipse ducem aut equitem dictum accedet, præsensque in nomine Dei ac S. Georgii orabit, ut sibi ordinis insignia donet. Quo ille audito gladium suum educet, terque supplicantem feriet, dicendo: Ego te facio equitem (*Chevalier*) in nomine Dei & S. Georgii ad fideliter conservandam Fidem, Iustitiam, Ecclesiam, Viduas & Pupillos. Quod si vero supplex etiam si strenuus, sit tamen pauper, admittendus non erit, nisi tot illi redditus annui assignentur ac donentur, quot ad ordinis honorem & dignitatem conservandam opus est habere. Atque hic primus est ab imo nobilitatis gradus.

Tribunus

Tribunus militaris, seu *Banderheer*, ex equite aurato fiet, si diu secutus bella satis terrarum ac reddituum possideat, ad tenendum & stipendiis alendum 50 nobiles, hoc est unam *Bendam*, quæ ipsius signum equestre in militia sequatur. Nemo enim signum sive vexillum erigere potest, nisi qui turmam hoc est *bendam* 50 ut minimum Nobilium stipendiariorum suo sumptu adducere potest.

Baro ex equite aurato, aut etiam Scutato Nobili creari potest, quando ille in suo Dominio quatuor Castellanas habentes jurisdictionem altam, mediam, & bassam (ut vocant) possidet, tum enim Rex illi conferre potest vexillum Baronatus. Cæterum hoc illi conferri non potest, nisi rebus in bello fortiter gestis. Itaq; ex primo conflictu equestris fit ordinis, ex secundo Tribunus militaris, ex tertio Baro.

Comes ascendendo sequitur, & quidem primo *limitaneus*, quem *Marchionem* hoc est *Marcgrave* vocamus. Is autem talis creari potest, qui duas aut tres Baronias in uno Ducatu conclusas possidet; Creari autem potest a suo Duce in cujus ditione eas possidet.

Comes Provincialis deinde, id est *Landgrave*, fieri potest, qui quatuor Baronias uni Ducatui inclusas habet, quem Dux in Comitem creat, aut etiam Rex per Ducis instantiam aut permissionem.

Viconte, *Princeps Comes*, fieri potest qui tenet quinque Comitatus aut plures in uno Ducatu comprehensos aut junctim sitos, Et potest a Duce in magna solemnitate permisso Regis creari. Quod si Rex ipse presens adsit honorabilior fit principatus.

Dux ex Comite qui futurus est in primis in Regno in quo coronandus est, possideat, quatuor Comitatus Principales, & in quolibet horum habeat alios quatuor Comitatus, sive Baronias illis quatuor Comitatus fide & clientela obstrictos, sic jus Ducalis dignitatis consequendæ liberum habebit. Coronandus est autem a Rege vel Imperatore cui subiectus est, galero margaritis & gemmis preciosissimis exornato, in florentissima suarum ditionum urbe, idque in magno conventu Principum virosum, Ducum, Comitum, ac Baronum solemnem festo celebrato, quemadmodum in coronatione Regum consuetum est.

Qui *Rex* futurus est, necesse est, ut quatuor Ducatus inter se cohærentes & continuos sibi subiectos habeat, & in quolibet Ducatu civitates quatuor, in quas ipse solus Dominium habeat. In qualibet etiam harum Civitatum Archiepiscopum unum, sub unoquoque rursus horum decem Provincias Episcopales. His dotatus exornatusque Dominiis & dignitatibus Imperatoriam Majestatem tanquam suam superiorem adibit, aut ad se ut veniat honorifica legatione invitabit, & efficiet quo ab illo coronetur.

Recentior autem hæc eligendi Regis cæterorumque Principum lex esse videtur, quamdiu enim vagæ nationes, Goti, Wandali, Longobardi, aliæque plures suos secum Reges adducebant, non ex ampla terrarum possessione regiam dignitatem meriebantur, sed ex viribus populique adducti multitudine. Nec Ducum etiam qui primum a Longino Exarcho Ravennatensi anno Domini 569 & mox a Longobardis institui ceperunt, alius fuit delectus, quam pro fortitudine, & rerum gerendarum prudentia: Adde quod Paulus *Emilius* testatur, Duces Comitesque principio ab Regibus ea lege gentibus civitatibusque præfectos fuisse, ut quoties ex

ties ex usu esse dimitterentur aut mutarentur. Neque vero dictæ creandorum Principum leges, cum hæreditarias terrarum possessiones emetiantur & postulent, condi potuerunt, quamdiu temporario tantum beneficio Ducatus Comitatusque a Regibus & Imperatoribus conferebantur. Quapropter licet præcise ejus instituti tempus indicari nequeat (nullam enim ejus notam adfert Gallicus ille libellus) tamen sub Ottone 11 Imperatore, aut circa annum Domini millesimum, vel paullo post eam constituendarum confirmandarumque dignitatum rationem a Monarchis ordinatum fuisse omnino est verisimile. Enimvero usque ad Ottōnem secundum pro sua quisque Princeps potentia & ambitione, ad majorum dignitatem, regiamque Majestatem aspirabat. Sic ex uno Lotharingiæ Regno quod a Rheno, ad Scaldim usque extensum, mari Frisico terminabatur, & unius Lotharii Lodovici Pii filii erat, post plura sunt nata, videlicet transjurana Burgundiæ, quod a Iura monte ad Alpes usque extensum totam Helvetiam, Rauracos, Allobroges, & Burgundos transjuranos complectebatur: & Provinciæ Regnum quod simul partem aliquam Burgundiæ ac Sabaudia comprehendebat, & postea appellatum est Arclatense, cujus etiam hodie Trevirensis Elector Archicancellarius appellatur, Regnum item Lotharingiæ quod Lotharingiam nunc dictam, & deinceps reliqua inter Rhenum & Scaldim usque ad Mare Frisicum continebat, & olim Austrasiæ regnum vocabatur. Rursus hoc ipsum Lotharingiæ Regnum Carolus Calvus, & ejus frater Lodovicus inter se partiti sunt, utrobique Regis titulo servato. Omitto alia eodem sæculo pro imperandi Libidine orta regna. At vero Otto 11 Imperator Lotharingiam ablato Regni nomine in novos Ducatus, Comitatusque distinxit, veluti membris è corpore divulsis & distinctis, ut habet Cuspinianus, factaq; divisione anno 981 primum ejus quæ nunc est Lotharingiæ Ducem constituit Carolum Lotharii Regis Franciæ fratrem, ut latius tractat Richardus Wassenburgius. Ab eo tempore videtur arbitraria illa Regnorum & Principatum erectio defecisse, Monarchis nunc omnia ad stabile imperium componere cogitantibus, quod in justa partium imperii, quemadmodum in homine membrorum ad caput proportionem & harmoniam maxime situm est. Ut ergo in Principatibus & rerum administratione ordo aliquis perpetuo servaretur, tandem eo fere quo dixi tempore has leges dictas excogitatas fuisse arbitrator.

Habes Lector totius nobilitatis distinctos gradus, & dignitatum differentias. Iam observa in unoquoque Regno quo modo Provinciæ pro illorum ratione sint divisæ, quomodo regimen & universitatis gubernatio, & qua portione in hos gradus sint distributa, quod cuique sit proprium officium, quæ cujusque ad alterum & præcipue ad Caput sit habitudo & necessitas, videbis insignem harmoniam ad pacem & tranquillitatem, ad robur & potentiam, ad divitias & factum, ad virtutem & sapientiam, ad Regni majestatem, ad limitum extensionem, ad instabilitatem, ad declinationem & interitum, aut quocunque alio tendentem, ut sunt administrationum rationes variæ. Quæ minus recte succedere videris, aut judicaveris, unde id procedat contemplare, quæ item bona & successu foelicia invenis, causam illorum disquire, sic optimam politiam in Regnorum administratione speculaberis, atque utilissime prospereque Geographica tractaveris.

B b

Quo

Quo autem meliore methodo in hanc speculationem ingrediaris, hic subjungam tanquam fundamentum universi hujus negotii: De Politico statu regni Galliae compendium, quod meo rogatu vir nobilitate & eruditione clarissimus D. Dominicus a Burmannia in ornamentum hujus operis, & studiosorum gratiam scripsit & communicavit, cujus exemplum in aliis quoque Regnis, & Rebus-publicis viros doctos sequi maxime optandum esset, quo omnes administrationem Reip. varietates in contemplationem duci possint.

DE POLITICO STATU REGNI GALLIÆ.

GALLI omnium scriptorum judicio populi sagacissimi ac bellicosissimi optimum sibi politicæ statum constituere conantes, Monarchiam Regalem elegerunt. Natura enim ita comparatum videbant, ut unum aliquem excellenti dignitate plus revererant & metuant homines, quam coactum aliquem numerum delectorum, qui tempore commutantur. Ratio quoque ipsa præscribit in omnibus rebus ad unum aliquem velut ad caput atque fontem necessario confugiendum, & rem esse plenam incommodi atque periculi cum plures simul imperium obtinent. Quinetiam exempla testantur Monarchias, etiam si vel inter Principum, vel alio quoquam humano casu fuerint immutatae, diuturniores fuisse & tranquilliores, quam vel Optimatum vel Popularem statum; ut in Assyriis & Aegyptiis & Parthis, imo ut propioribus exemplis utamur, in Britannia, Hispania, Galliaque nostra videmus, quibus sane provinciis nullæ aliæ Respublicæ temporis longinquitate conferri possunt. Fit vero plerumque, ut Optimatum status, qui Aristocrazia dicitur commutetur in Oligarchiam, quæ paucorum est dominatus, quando ex Optimatibus & primis Civitatis pauci quidam, velut conjuratione facta, honores & emolumenta omnia inter se partiuntur, & suas privatim fortunas amplificare student, neglecta communi utilitate, quam solam & in primis curare debebant. Alterum genus quod ad promiscuum vulgus pertinet, & Popularis Status, seu Democratia dicitur, semper habitum est tumultuosum, & periculi plenum, & viris præstantibus inimicum. Prudentissime ergo Galli populi ab omni tempore uni magis, quem ex virtute & justitia æstimabant cæteris præcellere, quam vel pluribus ac præcipuis populi, vel multitudini rei summam commendandam esse censuerunt, prout & singularis aliquis, qui solus rerum poterat, facilius aut promptius incommodis & periculis mederi potest, quam multi simul gradu & dignitate pares. Neque vero effrenatam in Regem suum transfulerunt potestatem, sed certis legibus & conditionibus optime limitatam aut constrictam, ne tyrannidi ullus locus detur, ut in progressu ostendemus. Cæterum quemadmodum nihil in humanis actionibus stabile est ac perpetuum, sed cuncta vel temporis lapsu collabascunt, vel sæculorum pravitate immutantur, sic in Gallia quoque licet idem semper status, hoc est Monarchicus Regalis fuerit, non omni tamen tempore eadem gubernandæ Reipub. ratio fuit; quam omnem ab initio constituti Regi breviter ac dilucide, quantum ex variorum scriptorū lectione assequi potuimus, ordine exponemus.

Statu